

ANALİZ

ŞUBAT 2016 SAYI: 152

HAFTAR'IN DARBE GİRİŞİMİNDEN BM ÇÖZÜM TASLAĞINA LIBYA SİYASETİ

EMRAH KEKİLLİ



HAFTAR'IN DARBE GİRİŞİMİNDEN
BM ÇÖZÜM TASLAĞINA
LIBYA SİYASETİ

EMRAH KEKİLLİ

COPYRIGHT © 2016

Bu yayının tüm hakları SETA Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı'na aittir. SETA'nın izni olmaksızın yayının tümünün veya bir kısmının elektronik veya mekanik (fotokopi, kayıt ve bilgi depolama, vd.) yollarla basımı, yayını, çoğaltılması veya dağıtımı yapılamaz. Kaynak göstermek suretiyle alıntı yapılabilir.

Uygulama: Erkan Söğüt
Baskı: Turkuvaz Matbaacılık Yayıncılık A.Ş., İstanbul

SETA | SİYASET, EKONOMİ VE TOPLUM ARAŞTIRMALARI VAKFI

Nenehatun Caddesi No: 66 GOP Çankaya 06700 Ankara TÜRKİYE
Tel: +90 312 551 21 00 | Faks: +90 312 551 21 90
www.setav.org | info@setav.org | @setavakfi

SETA | İstanbul

Defterdar Mh. Savaklar Cd. Ayvansaray Kavşağı No: 41-43
Eyüp İstanbul TÜRKİYE
Tel: +90 212 395 11 00 | Faks: +90 212 395 11 11

SETA | Washington D.C.

1025 Connecticut Avenue, N.W., Suite 1106
Washington D.C., 20036 USA
Tel: 202-223-9885 | Faks: 202-223-6099
www.setadc.org | info@setadc.org | @setadc

SETA | Kahire

21 Fahmi Street Bab al Luq Abdeen Flat No 19 Cairo EGYPT
Tel: 00202 279 56866 | 00202 279 56985 | @setakahire

İÇİNDEKİLER

ÖZET	7
GİRİŞ	8
MİLLİ GENEL KONGRE (MGK)	9
TEMSİLCİLER MECLİSİ	17
BM ÖNCÜLÜĞÜNDE UZLAŞI GÖRÜŞMELERİ	23
SONUÇ	29

YAZAR HAKKINDA

Emrah KEKİLLİ

Marmara Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü'nden mezun oldu. Bilgi Üniversitesi Tarih Bölümü'nde yüksek lisansını tamamladı. Marmara Üniversitesi Tarih Bölümü'nde doktorasına devam etmektedir. 2012 yılında Anadolu Ajansı temsilcisi olarak Libya'ya giden Kekilli, 2013-2014 yılları arasında Libya'da faaliyet gösteren bir Türk şirkette yönetici olarak çalıştı. Libya üzerine siyasi tarih ve uluslararası ilişkiler disiplinleri çerçevesinde çalışmalarını sürdürmektedir.

ÖZET

Libya'da geniş katılımlı halk gösterileri ve silahlı milis birliklerin mücadelesi ile gerçekleşen "17 Şubat Devrimi" sonucunda 42 yıllık Kaddafi rejimi son bulmuş, takip eden süreçte uluslararası standartları esas alarak eşitlikçi, katılımcı, demokratik bir hukuk düzeni inşa edilmek istenmiştir. Devrimden sonra yönetimi Ulusal Geçiş Konseyi devralmış, Konsey'in atadığı hükümet 7 Temmuz 2012'de gerçekleştirilen seçimlere kadar ülkeyi yönetmiştir. 7 Temmuz seçimleri ile iş başına gelen Milli Genel Kongre (MGK) ve onun atadığı hükümetler ülkeyi yönetmiş, bu süreçte MGK içinde oluşan siyasi kutuplaşmalar bürokrasi ve silahlı milisler arasında karşılık bulmuştur. Siyasi kutuplaşmalar, kendini silahlı çatışmalar şeklinde dışa vurmaya başladığında eşitlikçi, katılımcı, demokratik bir hukuk düzeni inşa çabaları bir kenara bırakılmak zorunda kalınmıştır.

Uzun yıllar ABD'de ikamet eden emekli General Halife Haftar'ın 2014 yılı Şubat ayında MGK'ya karşı başlattığı darbe girişimi, aynı yılın Temmuz ayında gerçekleşen seçimlerle iş başına gelen Temsilciler Meclisi'nin desteğini almıştır. Böylece MGK içinde başlayan siyasi kutuplaşma, iki farklı parlamento etrafında örgütlenmiş rakip meşruiyet iddialarına evrilmiştir. Siyasi rekabetin silahlı çatışma üzerinden ifade edildiği ülkede istikrarın temini için Birleşmiş Milletler öncülüğünde başlatılan barış inisiyatifi her ne kadar "Ulusal Uzlaşma Hükümeti"ni sonuç verse de, taraflar içinde oluşan alt çıkar grupları Uzlaşma Hükümetini reddetmiştir.

Türkçe literatürde Libya'da gerçekleşen devrime ilişkin kısıtlı sayıda çalışma olmakla birlikte, MGK sonrası ve Halife Haftar'ın darbe girişimine ilişkin yeterli çalışma bulunmamaktadır. Bu analizde Halife Haftar'ın darbe girişimine giden süreçte MGK içindeki siyasi kutuplaşmalar ve bunların bürokratik ve milis kadrolarla nasıl iç içe geçtiği ele alınacaktır. Rakip bir meşruiyet merkezi olarak Temsilciler Meclisi'nin oluşumu ve Halife Haftar ile ilişkileri değerlendirilecektir. Bölgesel dengelerin Libya siyasetine etkisi ve Birleşmiş Milletler'in Libya'da çatışan tarafları uzlaştırmak için başlattığı barış süreci irdelenecektir. BM heyetinin sunduğu siyasi çözüm taslağı ayrıntılı bir şekilde tartışılarak bu taslak üzerine oturan Ulusal Uzlaşma Hükümetinin Libya siyasi dengeleri içinde neye tekabül ettiği konu edilecektir.

Bu çalışmada Libya'da devrim sonrası gelişmeler, Halife Haftar'ın darbe girişimi, siyasi rekabet ve BM'nin başlattığı barış süreci incelenecektir.

GİRİŞ

Libya'da 2012'deki Şubat devrimi ile başlayan süreçte 42 yıllık Kaddafi rejimi yıkılmış, toplumun farklı kesimlerinden muhalifler ve devrime iştirak eden gruplar ülkenin yönetimini ele almıştır. Kaddafi ve ailesinin yönettiği ülkede, ulusal ordunun güçlenmesine müsaade edilmemiş, bunun yerine paralı askerlerden müteşekkil birlikler oluşturularak bu birliklere muhtemel ayaklanmalara karşı iktidarı koruma vazifesi verilmiştir. Ulusal ordu, içinde bulunduğu durumundan duyduğu rahatsızlığı devrim sırasında dışa vurmuş, ordu mensupları buldukları kentlerde milis birlikleri oluşturarak Kaddafi güçleri ile çatışmaya başlamıştır. Trablus düşükten ve Kaddafi doğduğu kent Sirte'de feci bir şekilde öldürüldükten sonra ortaya çıkan görüntüde ordunun büyük oranda dağıldığı, merkezi polis teşkilatının ise kentlerde asayişini temin etmekte yetersiz kaldığı görülmüştür. Bu durumda Ulusal Geçiş Konseyi, ülkenin güvenliği ve kentlerin asayişini için devrimi gerçekleştiren milis birliklerine devlet çatısı altında yer vermiştir. Kendilerine resmi hüviyet verilen milis birliklerinin sayısı maaş verildiği için gün geçtikçe artmış ve Libya'nın tamamında etkin ve belirleyici bir güce dönüşmüşlerdir.

2012 yılı Temmuz ayında gerçekleştirilen seçimlerle iş başına gelen Milli Genel Kongre (MGK) içinde oluşan siyasal bölünme ve fark-

lılaşmalar; zamanla ülkenin tamamına yayılan bu milis birlikler, onların mensup olduğu kentler ve çıkar grupları ile iç içe geçmiştir. MGK içinde yaşanan siyasi rekabet sonucunda 11 Mart 2014 tarihinde Başbakan Ali Zeydan'a görevden el çektilmesi ile ülke artık yönetilemez hale gelmiş ve siyaset farklı bir mecraaya kaymıştır. MGK içindeki siyasi çekişmelerin silahlı gruplarla ve bölgesel aktörlerle iç içe geçtiği bir ittifaklar silsilesinin belirleyici hale geldiği ülkede, Bingazi kentinde Libya ordusu mensubu subaylara yönelik suikastların neden olduğu huzursuzluk ve mevcut siyasi durum Halife Haftar'ın darbe girişimine zemin hazırlamıştır.

Uzun yıllar ABD'de ikamet eden Halife Haftar 2014 yılı Şubat ayında MGK'ya karşı ilk açıklamasını yapmış, Mayıs ayında arkasına siyasetçilerden kabilelere, ordudan milis birliklerine kadar geniş ittifaklar zincirini de alarak darbe girişimini başlatmıştır. Haftar'ın etrafında oluşan ittifaklar silsilesinin karşısına devrimden önce görünür olmaya başlayan muhalif bir blok çıkmıştır. 2014 yılı Temmuz ayında gerçekleştirilen seçimlerle siyasal çatısına kavuşan Haftar'ın etrafındaki ittifak, uluslararası arenada Libya'nın meşru otoritesi olarak kabul görmüştür. Ancak MGK ve onun etrafında oluşan siyasi/askeri ittifakın sahada gösterdiği başarı Haftar'ın darbe girişimini boşa çıkartmış ve taraflar BM öncülüğünde müzakere masasına oturmuştur.

Bu analizde, Libya'da devrim sonrasındaki siyasal gelişmelerin neden olduğu kamplaşmanın nasıl silahlı çatışma ortamına dönüştüğünü, bu çatışma durumuna son vermek için başlatılan BM inisiyatifinin ne tür bir siyasal yapıya hitap ettiğini ve kalıcı çözümün imkanlarını değerlendireceğiz. Libya'nın ilk seçilmiş Meclisi ve çatışmanın doğrudan tarafı olması nedeni ile MGK'dan başlayacak, MGK içinde oluşan siyasi kamplaşmanın Temsilciler Meclisi (TM) seçimlerine giderken nasıl bir hal aldığını ele alacağız. Halife Haftar'ın darbe girişiminin nasıl bir siyasal ve askeri bağlam-

da meydana geldiğini, bu koşullarda gerçekleştirilen seçimlerle iş başına gelen TM'nin Libya siyasetinde ne gibi değişikliklere neden olduğunu tartışacağız. MGK ve TM'nin temsil ettiği siyasi kutuplaşmanın silahlı unsurlar üzerinden ülkede yarattığı tahribat çözümsüzlüğe doğru giderken, başlayan Birleşmiş Milletler (BM) inisiyatifinin bu çatışma ortamını bitirme imkanını irdeleyeceğiz. Bu çalışmada, doğrudan yaptığımız saha gözlemleri, basına yansıyan bilgiler ve uluslararası literatürde Libya'ya ilişkin analizleri kullanacağız.

MİLLİ GENEL KONGRE (MGK)

Seçimler ve MGK'nın Oluşumu

7 Temmuz 2012 tarihinde gerçekleştirilen Milli Genel Kongre (MGK) seçimleri,¹ başta Birleşmiş Milletler olmak üzere uluslararası gözlemcilerin de kaydettiği bilgilere göre güvenli ve şeffaf bir ortamda gerçekleşti.² 130 siyasi partinin listeleri de dahil 3.767 adayın yarıştığı seçimlerde³ kayıtlı 2,8 milyon seçmenden 1,7 milyonu oy kullandı.⁴ Seçimlerde 200 kişi olarak belirlenen sandalye sayısı, 80'i parti listelerinden, 120'si bağımsızlardan olmak üzere Libya'nın bütün kentlerinden seçilen adaylar

için ayrılmıştı.⁵ Güvenilirliği ve organizasyon noktasındaki yetkinliği gerek seçimi takip eden gözlemciler gerekse uluslararası kurumlarca takdir edilen Nuri el-Abbar'ın liderlik ettiği Libya Yüksek Seçim Kurulu, seçim sonuçlarını açıkladığında şöyle bir tablo ortaya çıktı: Mahmud Cibril'in önderlik ettiği Ulusal Güçler İttifakı (UGİ) parti listeleri için ayrılan 80 sandalyeden 39'unu, Müslüman Kardeşler teşkilatına yakınlığı ile bilinen Adalet ve İnşa Partisi (AİP) 17'sini, Muhammed Mıgaryef'in liderlik ettiği Ulusal Cephe 3'ünü, Abdurrahman Suveyhli'nin liderlik ettiği Vatan için Birlik Partisi ve Ali Tarhuni'nin liderlik ettiği Milli Merkez Parti 2'sini, Ali Zeydan'ın liderlik ettiği Kalkınma ve Refah Partisi 1'ini çıkardı.⁶ Ayrıca irili ufaklı bölgesel siyasi partiler 1'er vekil çıkartarak MGK'da temsil imkanı buldu. Abdulkakim Bilhac'ın liderlik ettiği Vatan Partisi yüzde 4'e yakın (50 bin civarında) oy almasına rağmen oy dağılımı nedeniyle vekil çıkartamadı.

Parti listelerindeki oy dağılımını, MGK'nın ilk günlerinde, ana hatlarıyla bağımsız adaylara da teşmil etmek mümkündür çünkü her siyasi partinin aldığı oy oranı ile orantılı olarak bağımsızlardan destek aldığı ifade edilebilir. MGK'ya giren her partiyi tek tek belirtmek yerine yukarıda sıraladığımız partileri kaydetmemizin nedeni, bu partilerin liderlerinin ilerleyen süreçte Libya siyasetinde oynayacakları rollerle ilgilidir. Çünkü süreç içinde dengeler değişecek ve MGK'da siyasi partiler, seçimlerde aldıkları oy oranlarından bağımsız olarak daha etkin ya da pasif rol oynayacaklardır. Bu analizin ilerleyen bölümlerinde yukarıda belirttiğimiz siyasi figürlerin devrim sonrası Libya'nın siyasi ve toplumsal süreçlerinde ne gibi roller oynadığını ifade edeceğiz.

Seçimlerin ardından çalışmalarına başlayan MGK, ilk olarak kendisine bir başkan seçmek için harekete geçti ve cumhurbaşkanlığı statüsünde olan MGK başkanlığına, parlamentodaki

1. Devrime, devrimden Milli Genel Kongre seçimlerine giden siyasi sürecin değerlendirilmesi için bkz. Emrah Kekilli, "17 Şubat Devriminden Hafta'nın Darbe Girişimine Libya Siyaseti", *SETA Analiz*, Sayı: 99, (Haziran 2014).

2. Temmuz 2012 seçimlerine ilişkin olarak ayrıntılı bilgi için bkz. "General National Election Final Report", European Union, 7 Temmuz 2012, http://www.eucom.eu/files/pressreleases/english/eueat-libya-2012-final-report_en.pdf; ayrıca bkz. "General National Congress Elections in Libya: Final Report", Charter Center, 7 Temmuz 2012, https://www.cartercenter.org/resources/pdfs/news/peace_publications/election_reports/libya-070712-final-rpt.pdf.

3. Libya seçim kanununa göre Libya'nın 13 seçim bölgesine ayrılması ve bir seçim bölgesinde örgütlenen bir siyasi partinin seçime girebilmesi bu kadar çok siyasi partinin kurularak seçimlere girmesine imkan sundu. "General National Congress Elections in Libya: Final Report", Charter Center, s. 18-26.

4. "Election: 1,7 Million Libyans Voted; Polling Continues in 8 Centres Today", *Libya Herald*, 7 Temmuz 2012.

5. "General National Election Final Report", European Union, s. 11-12.

6. "National Congress Party Results", *Libya Herald*, 18 Temmuz 2012.

bütün grupların ittifakı ile Kaddafi karşıtı muhalefetin sembol isimlerinden Muhammed Yusuf Mıgaryef seçildi.⁷ Seçimlerde ancak 3 milletvekili çıkartan Ulusal Cephe'nin lideri Muhammed Yusuf Mıgaryef'in MGK başkanı, yani cumhurbaşkanı seçilmesi MGK'da dengelerin seçimlerdeki oy oranı üzerinden anlaşılması gerektiğinin ilk açık örneği idi.⁸ Mıgaryef, Kaddafi karşıtı Libya muhalefetinin sembol isimlerindendi ve Libya'daki bütün siyasi grupların üzerinde ittifak edecekleri bir isim olduğu için başkan seçilmişti.

Hükümet kurulma süreci MGK içinde oluşan ilk dengeleri göstermesi açısından oldukça önemli bir olay olarak kaydedilebilir. İlk turda el-Kib hükümetinin başbakan yardımcısı olan ve İslami hareketlere yakınlığı ile bilinen Mustafa Ebu Şagur ile liberal kanadın lideri Mahmud Cibril, diğer adayları geride bırakarak ikinci tur seçimlerine kaldı. İkinci tur seçimlerinde liberal kanadın bütün gayretine rağmen Müslüman Kardeşler'in, diğer İslami grupların ve bağımsızların desteklediği Mustafa Abu Şagur, 94'e karşı 96 oyla hükümeti kurmakla görevlendirildi. UGİ lideri Mahmud Cibril'in, seçimlerden yüksek oy oranı ile çıkması dahi başbakan seçilememesi MGK'da, UGİ'nin karşısında (oy oranları üzerinden anlaşılacak) farklı bir blokun oluşmaya başladığını gösteriyordu.⁹ Mustafa Ebu Şagur'un sunduğu hükümet, güvenoyu alamayarak istifa etmek zorunda kaldı. Bunu müteakip yeni adaylar arasından Ali Zeydan,¹⁰ ikinci turda Müslüman Kardeşler'in desteklediği Muhammed Harari karşısında 85'e karşı 93 oy alarak hükümeti kurmakla görevlendirildi. Ali Zeydan hükümetinde Adalet ve Bina Partisi altı bakanla temsil edilmesine

rağmen, Zeydan hükümeti ve AİP arasındaki çekişme, MGK'da AİP ve UGİ arasındaki çekişmeyle paralel zeminde seyretmiştir.

MGK'da Değişen İç Dengeler

Zeydan'ın sunduğu hükümet, MGK'dan 14 Kasım'da güvenoyu alarak göreve başladı. 11 Mart 2014 tarihine kadar görevde kalan Ali Zeydan'ın başbakanlığı döneminde ülkenin siyaset yapıcılarında ittifaklar ve ihtilaflar netleşmiş, kökleri bürokrasi, iş dünyası, kabileler, dini gruplar ve milis birliklerine uzanan siyasi yapılar, bölgesel ve uluslararası ittifaklar kurarak güç elde etmek istemiştir. Örneğin, Zintan kentinin en önemli iş adamlarından ve siyasi figürlerinden Abdulcelil Miligta, Mahmud Cibril'in yanında yer almış, ona finansal ve askeri anlamda destek sunmuştur. Çünkü Miligta her ne kadar Kaddafi rejimi ile yakın ilişkiler kurmuş bir iş adamı olsa da devrim sürecinde Zintan'da bir birlik oluşturarak Trablus'un kurtarılmasına iştirak etmiştir, devrimden sonra ise oldukça popüler bir siyasi figür olan Mahmud Cibril'in yanında yer almıştır. Abdulcelil'in kardeşi Osman Miligta'nın komuta ettiği Kaka Tugayları gerek Trablus'ta gerek batı bölgesinde Cibril için hayati destek sağlamıştır.¹¹ Diğer taraftan Trablus milletvekili ve UGİ içinde yer alan sufi şeyhlerinden Abdullatif el-Mühelhel AİP'in de içinde bulunduğu bloka destek vermemiştir.¹² Yani MGK içinde oluşan dengeleri dini temelde yorumlamak doğru değildir, çünkü bölgesel ve kabileci ilişkilerin tarihsel arka planı ve bölgesel ve uluslararası denklemlerin etkisi ile farklı bir siyasi yapı ortaya çıkmıştır. UGİ içinde, kabileci ve finansal desteği fazla olmamakla birlikte iyi eğitim görmüş genç kadrolarla birlikte, Kaddafi döneminde devlet görevlerinde bulunmuş bürokratlar da vardı.

7. "Libya National Congress Named Magariaf Interim President", Bloomberg, 10 Ağustos 2012.

8. Muhammed Mıgaryef'in Kaddafi karşıtı muhalefet içindeki önemi ve yeri için bkz. Emrah Kekilli, "Libya'da İslamcı Hareketler: Devrim Sonrası Siyasi Konumları", *ORDAF*, Sayı: 10, (Ocak 2015).

9. MGK içindeki güç dengelerinin ayrıntılı bir analizi için bkz. Wolfram Lacher, "Fault Lines of Revolution: Political Actors, Camps and Conflict in th New Libya", *SWP*, Sayı: 4, (Mayıs 2013).

10. "Profile Ali Zeydan", Al Jazeera Turk, 10 Ocak 2013.

11. Bu tespitler, yazarın 2012-2015 tarihleri arasında Libya'da gazeteci ve yönetici olarak bulunduğu dönemde edindiği bilgilere dayanmaktadır.

12. "Milletvekili Abdullatif el-Mühelhel", Anadolu Ajansı, 30 Eylül 2012. Bu röportaj o tarihte AA Libya Temsilcisi olan yazar tarafından gerçekleştirilmiştir.

AİP vekilleri ve onunla hareket eden bağımsız vekiller,¹³ Libya Müftüsü Sadık el-Gıryani'ye yakın 10 kadar milletvekili,¹⁴ Libya İslam Savaşçıları Cemaati'nin liderlerinden Abdulkhakim Bilhac'ın¹⁵ Vatan Partisi'ne yakın bağımsızlar, Murzuk kenti bağımsız milletvekili Abdulvehap el-Gayed'in¹⁶ liderlik ettiği selevi eğilimli Vefa grubu, ilerleyen süreçte Libya Şafağı Güçlerini komuta edecek olan Salah el-Badi ve Misrata'nın önemli siyasetçilerinden Ahmed Suveyhli, MGK içinde bir ittifaklar bütünü oluşturdu. Elbette bu grupların ve isimlerin her birinin, kabileci, ekonomik ve askeri ağlarla ilişkileri olduğu düşünüldüğünde aslında Libya toplumu içinde, siyasi arenaya yansıyan kırılmalar kendini göstermeye başlamıştı.

Aslında Lacher'in iddiasına göre; MGK içindeki siyasal kırılma partiler ya da İslamcılar ve İslamcı olmayanlar arasında değildir. Aksine devrimle ve iç savaşla ortaya çıkan çatlak MGK'da ifadesini bulmuştur. Bu çatlağın bir tarafında Müslüman Kardeşler, Selefiler, sürgündeki muhalefet mensupları ve devrim sırasında Kaddafi ile mücadelede öncülük eden kentlerin temsilcileri yer almaktadır. Diğer tarafta ise Kaddafi'yi destekleyen ya da devrim sırasında tarafsız kalan kentlerin temsilcileri yer almaktadır. Bu kentler arasında Fizan bölgesindeki kentler ve Sirte, Beni Velid, Tarhuna ve Aziziye kentleri zikredilebilir.¹⁷

13. Bazı durumlarda bağımsız vekiller AİB içinde ve kamuoyu önünde AİB için AİB vekillerinden daha etkin rol oynamıştır. Hatta bağımsız milletvekili Nizar Kavan AİB'in parlamento grup başkanı olarak seçilmiştir. Bkz. Lacher, "Fault Lines of Revolution", s. 11.

14. 13 seçim bölgesinden Trablus'tan 14 milletvekilinin 9'unun Gıryani ile yakın ilişkisi olduğu kaydedilmiştir. Bkz. Lacher, "Fault Lines of Revolution", s. 12.

15. Libya İslam Savaşçıları Cemaati hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Emrah Kekilli, "Libya'da İslamcı Hareketler: Devrim Sonrası Siyasal Konumları", *ORDAF*, Sayı: 10, (Ocak 2015); ayrıca bkz. Evan F. Kohlmann, "Dossier: Libyan Islamic Fighting Group", *NEFA*, (Ekim 2007).

16. Gayed'in küçük kardeşi 2012 yılında Pakistan'da öldürülen el-Kaide yöneticilerinden Ebu Yahya el-Libi'dir. Gayed uzun yıllarda Trablus'taki Ebu Selim cezaevinde kalmış ve ancak devrimden sonra çıkabilmiştir. Gayed'in Libya İslami hareketleri içindeki yeri için bkz. Evan F. Kohlmann, "Dossier: Libyan Islamic Fighting Group", *NEFA*, (Ekim 2007), s. 3-6.

17. Lacher, "Fault Lines of Revolution", s. 12-13.

Lacher'in değerlendirmesinin büyük oranda doğru olduğunu söyleyebiliriz. Devrimdeki konularına göre Libya kentleri/kabileleri arasında bir ittifaklar silsilesi oluşmuş, bu ittifaklar yurt dışından gelen teknokrat/profesyonel Libyalı kadrolarla iç içe geçerek siyasi çerçevede kendini ifade etmişlerdir. Örneğin, Mahmud Cibril 2012 seçimlerinde Libya kentlerini gezerek belirttiğimiz zeminde bir "ittifak" meydana getirmiştir. Buna karşı uzun yıllar yurt dışında kalmaya mecbur bırakılmış Müslüman Kardeşler mensupları, Misrata ve Trablus'taki Suk-u Cuma ve Tajura gibi bölgelerdeki askeri ve sivil elitler bir koalisyon oluşturmuştur.

Libya'daki siyasi çatlağın bir tarafında Müslüman Kardeşler, Selefiler, sürgündeki muhalefet mensupları ve Kaddafi ile mücadeleye öncülük eden kentlerin temsilcileri yer alırken, diğer tarafta ise Kaddafi'yi destekleyen ya da tarafsız kalan kentlerin temsilcileri yer almaktadır.

Kaddafi döneminde görev alan siyasetçi ve bürokratların uzunca bir süre siyaset yapmamasını öngören "Siyasetten Men Kanunu" Libya'da teşekkül eden ve MGK'da siyasi karşılığını bulan bu çatlağın en açık dışa vurma biçimlerinden biri olmuştur. "Siyasetten Men Kanunu" ile başta Mahmud Cibril olmak üzere UĞİ tarafından toplanan elitler tasfiye edilmek istenmiştir.¹⁸ Bu Kanun'un hedefi olmayan Muhammed Migaryef¹⁹ kanun kapsamına girdiği için görevi bırakmak zorunda kalmış ve yerine Nuri Ebu Sehmeyn başkan seçilmiştir;²⁰

18. "Siyasetten Men Kanununa" ilişkin ayrıntılı bir değerlendirme için bkz. Roman David ve Houda Mzioudet, "Personnel Change or Personal Change: Rethinking Libya's Political Isolation Law", *Brookings Doha Center*, Sayı: 4, (Mart 2014).

19. "Muhammed el-Migaryef Yukaddim Istakale il'el Mutemeri'l Vataniiyi'l Amn", <https://www.youtube.com/watch?v=YTI5Y8mcGOM>.

20. "İntihab Nuri Ebu Sehmeyn Reisen Li'l-Parleman'il-Libi", *BBC Arabic*, 25 Haziran 2013.

Kanun kapsamına giren Mahmud Cibril de yurt dışına çıkarak Libya siyasetini ülke dışından takip etmeye başlamıştır. Zamanla MGK içinde AİP etrafından yukarıda belirttiğimiz biçimde şekillenen ittifak güç kazanmaya başlamış, UĞİ etrafında şekillenen ittifak zayıflamaya başlamıştır. AİP ve etrafındaki güçlerin başarısı Kaddafi karşıtı muhalefetin hiyerarşik, örgütlü ve sistemli çalışma tecrübesini taşımalarından kaynaklanırken, UĞİ'nin devrimden sonra oluşmuş bir koalisyon olması zayıflama nedenleri arasında kaydedilebilir.

MGK içinde AİP etrafındaki ittifak güçlenirken, AİP ve Zeydan hükümeti arasındaki anlaşmazlıklar da gün geçtikçe artmaktaydı. 11 Mart 2014 tarihinde MGK'nın Zeydan hükümetinden güvenoyunu çekmesini müteakip Zeydan'ın kabinesinde Savunma Bakanı olan Abdullah es-Sini, "geçici başbakan" olarak tayin edildi ve yeni başbakan arayışlarına girildi.²¹ 5 Mayıs 2014 günü tartışmalı bir biçimde Ahmed Maitik, yeni başbakan olarak seçildi²² ve kendisine hükümeti kurma görevi verildi. Libya kamuoyunda Maitik'in AİP'in desteği ile göreve geldiği, seçimin tartışmalı olduğu ve ülkeyi süreç içerisinde partiye teslim edeceği iddia ediliyordu. Bu çerçevede MGK içinden bir grup milletvekili Ahmed Maitik'in başbakan seçilmesini Libya Yüksek Mahkemesine taşıdı. Yüksek Mahkeme, Maitik'in seçilmesinin anayasal koşullara uygun olmadığını gerekçe göstererek başbakanlığının düştüğü yönünde bir karar aldı²³ ve MGK bu kararı tanıdı. Yargı sürecinde, mahkemeden olumsuz karar çıkması durumunda MGK'nın ve Maitik'i destekleyen milis grupların kararı tanımayacağı yönünde tartışmalar Libya kamuoyunu meşgul ederken, MGK'nın yargı kararlarına saygı duyduğunu duyurması bir hayli şaşırtıcı oldu.

21. "Mutemerü'l Vataniyyi'l Amm Yuayyin el-Sını Reisen li'l Hükümeti'l Intikaliyyi'l Cedide", Al Hurra, 8 Nisan 2014.

22. "Libya Congress Confirms New PM Ahmed Maitig", BBC, 5 Mayıs 2014.

23. "El-Hukm bi-Ademi Dustiriyeti İntihabi Maitik Reisen Li'l Hükümeti Libya", Al Jazeera, 9 Haziran 2014.

Halife Haftar'ın²⁴ Darbe Girişimi Karşısında MGK

14 Şubat 2014 Cuma günü dünya basınında "Libya'da, Tümgeneral Halife Haftar'ın, Milli Genel Kongre'yi (MGK) feshettiği ve Libya Askeri Geçiş Konseyi ilan ettiği" yönünde haberler yer aldı. Haftar'ın el-Arabiya kanalında yayımlanan deklarasyonunda "Müdahalenin, yönetime el koyma girişimi olmadığı, devrim değerlerini korumaya, geçiş sürecini istikrarsızlıktan kurtarmaya yönelik olduğu" ifade edilmekteydi.²⁵ Dünya basınında, Haftar'ın Libya ordusu içerisindeki desteği tam olarak bilinmemekle birlikte, Libya'da bir kaostan söz ediliyordu.²⁶ Haftar'ın açıklamasını müteakip Libya'daki siyasi çevrelerden "Bu açıklamanın kabul edilemez bir askeri darbe girişimi olduğu" yönünde çıkışlar geldi. Dönemin Başbakanı Ali Zeydan kameralar önünde Halife Haftar'ın açıklamasının devlete isyan niteliği taşıdığını ve devrimin temel ilkelelerini tehdit ettiğini ifade etti.²⁷ Neredeyse bütün siyasi taraflar Haftar'ın çıkışına karşı birleşmişti. Örneğin, Libya Genelkurmay Başkanlığından yapılan açıklamada, "Müesses nizamı tanıdıkları ve siyasetle ilgilerinin olmadığı" belirtilmişti.²⁸ Diğer yandan, 18 Şubat'ta ülkenin en güçlü milis kentlerinden biri olan Zintan'daki milis gruplardan bazıları, "Parlamento'nun kendisini beş saat içinde fesh etmemesi durumunda, parlamentelere karşı silahlı müdahalede bulunacağını" duyurdu.²⁹ Yani Halife Haftar ile Zintanlı milisler arasındaki ittifak bu vesileyle ilk kez kamuoyuna yansımış oldu.

24. Halife Haftar'a dair daha ayrıntılı bilgi, ikinci bölümün birinci kısmında ele alınacaktır.

25. "Libya, el-Liva Halife Haftar Yu'in Tecmid Amel'il Mu'temerü'l Vatani ve'l Hükümetel Libiyye ve'l İla'ni'd Dusturi", <https://www.youtube.com/watch?v=2-5u7XQjE7I>.

26. "Libyan Government Should be Suspended, Says Military Commander", *Independent*, 14 Şubat 2014.

27. "El-Mu'temerü'l Sahafi li-Ali Zeydan Redden Ala Beyani Halife Haftar 14.03.2014", <https://www.youtube.com/watch?v=2-5u7XQjE7I>.

28. "Ceşşu'l Libi Yutalib Haftar bi'l İstılam", Al Hurra, 15 Şubat 2014.

29. "Libya: Suvvaru'l Zintan Yuheddudun el-Mu'temere'l Vatani", Al Jazeera, 18 Şubat 2014.

Halife Haftar'ın ve Zintan'daki milis birliklerinin tehdit açıklamalarının ardından üç ay kadar bir süre ülkede fiili olarak MGK'nın egemenliğini tehdit eden herhangi bir olay yaşanmadı. Hatta öyle ki sakin hava, yerli ve yabancı yatırımcılara ümit vermiş, pazar hareketlenmeye başlamış ve devlet kurumları yarım kalan projeleri hayata geçirmek için harekete geçmişti. Ancak 16 Mayıs 2014'te "Libya'da, emekli General Halife Haftar'ın darbe yaptığı" yönündeki haberler dünya basınına yansdı.³⁰ Halife Haftar, aradan geçen zamanda ciddi bir koalisyon oluşturmuş, ülkedeki siyasi krizi fırsat bilip harekete geçmişti.

11 Mart 2014'te, Ali Zeydan'ın MGK'nın kendisinden güvenoyunu çekmesi sonucu görevi bırakmasını müteakip, Zeydan'ın kabinesinde Savunma Bakanı olan Abdullah es-Sini, geçici olarak başbakan tayin edilmiş ve MGK yeni başbakan arayışlarına başlamıştı.

5 Mayıs günü Ahmed Maitik tartışmalı bir biçimde yeni başbakan olarak seçildi ve kendisine hükümeti kurma görevi verildi. Libya kamuoyunda Maitik'in AİP'in desteği ile göreve geldiği dillendiriliyordu.

16 Mayıs 2014'te Halife Haftar'a bağlı birlikler ülkenin ikinci büyük kenti Bingazi'de, "İslamcı teröristler" olarak nitelediği milis gruplara karşı kapsamlı bir operasyon başlattı. Basında, operasyonun hava destekli olduğu yönünde haberler yer almaktaydı. Haftar'a bağlı birlikler, ABD'nin terör örgütleri listesinde yer alan Ensaruş-Şeria adlı milis birliğinin karargahını hedef almaktaydı. Operasyon, "Onur Operasyonu" olarak adlandırılacak, daha sonra bu isim Libya kamuoyunda oldukça sempatik buluncaktı. Haftar'ın bu çıkışına ilk tepki, Ahmet Maitik görevi devralmadığı için halen görevde

olan geçici Başbakan Abdullah es-Sini'den geldi. Es-Sini, "Haftar'ın Genelkurmay Başkanlığı'nın emir komuta zinciri dışında hareket ettiğini, operasyonun illegal olduğunu ve gereğinin yapılacağını" açıkladı.³¹ İkinci açıklama Libya Müftüsü Sadık el-Gıryani'den geldi. Gıryani, Libyalı devrimcilerden devrimlerine sahip çıkmalarını istedi.³² Operasyon başladıktan bir gün sonra Libya geçici Başbakanı Abdullah es-Sini ve Genelkurmay Başkanı ile ortak basın açıklaması yapan Cumhurbaşkanı Nuri Ebu Suheymen, "Bu operasyon bir darbe girişimidir ve tamamen illegaldir. Meclis, hükümet ve Genelkurmay Başkanlığı hep birlikte bu darbe girişimi karşısında gereğini yapacaktır" dedi.³³

19 Mayıs'ta Libya'nın doğusundaki Tobruk'taki Libya ordusu birlikleri ve "Libya Özel Kuvvetleri" Halife Haftar'a katıldıklarını açıkladı.³⁴

20 Mayıs günü eski Başbakan Ali Zeydan, yukarıda alıntıladığımız açıklamalarının tam tersine, Genel Kongre ve AİP'i ağır bir dille eleştirerek, Haftar'ın çıkışını desteklediğini duyurdu. Buna mukabil, MGK'nın talebiyle "Libya Ordusu Orta Bölge Birlikleri" şehri korumak üzere Trablus'a geldi.³⁵ MGK, Libya Şafağı Güçleri ve Bingazi Devrimcileri Şura Meclisine yönelik olarak yayımladığı bildiride Halife Haftar'ın girişimini şu şekilde betimlemişti:

17 Şubat devrimince onlarca şehit vermemize rağmen eski rejim destekçileri ve devrim düşmanları halen mevcudiyetini sürdürmektedir. Bölgesel güçlerin desteğini de arkasına alarak Libya'ya diktatörlük rejimini tekrar getirmek istemekteler. Bu güçler, ülke hazinesini sahte anlaşmalarla boşaltmış, silahlı birlikler oluşturmuş, böl-

30. "Rogue Libyan General Leads Attack on Islamist Militias in Benghazi", *The National*, 16 Mayıs 2015.

Dünya basını Halife Haftar'ı Libya'da İslamcılara karşı savaşan bir figür olarak takdim ederken, Halife Haftar basın açıklamasına besmele ile başlamış, Libya ordusunun önce Allah'a, sonra Libya vatani-na ve halkına bağlı olduğunu, silahının ise iman olduğunu ifade etmiştir. Bkz. <https://www.youtube.com/watch?v=C4z2d40CK9M>.

31. "El-Sini: Ma Yahdus fi-Benigazi Inkilabun, Astartu Evamira bi-Tasaddi li'-Haricin", *Libya al-Mustakbel*, 16 Mayıs 2014.

32. "Muftiül Ammi'l Libi Yed'u Suvvar li'l Temini'l Bilad", *Libya al-Mustakbel*, 16 Mayıs 2014.

33. "Ebu Sehmeyn: Ahdas Benigazi Muhavaletun Inkilabiyye ale's Sevra", *Libya el-Mustakbel*, 17 Mayıs 2014.

34. "Bu-Hammade Yu'lin Indimame'l Kuvveti'l Hassa ila-Haftar", *Libya el-Mustakbel*, 19 Mayıs 2014.

35. "Kuvvat Der'ai'l Vusta el-Libiyee Tetevella Te'min Trablus", *Al Jazeera*, 22 Mayıs 2014.

gesel aktörlerin desteğiyle onlarca suikast gerçekleştirmiştir. Seçilmiş siyasi irade ve devlet kurumları etkisizleştirilmek istenmiş, seçilmiş iradenin temsilcilerine yönelik saldırılar gerçekleştirilmiş, toplumsal yapı hedef alınmıştır. Petrol rafinerilerine el konulmuş, üretim illegal olarak satılmak istenmiş, ayrılıkçı ve darbeci güçler desteklenmiştir.³⁶

Libya Şafağı Güçlerinin Oluşumu

Libya'da devrik lider Kaddafi kendi kişisel güvenliği için özel muhafız alayları ve oğlu Hamis'in komutasında özel kuvvetler oluşturmuş ancak güvenlik birimleri etkin olarak var olamamıştır. Kaddafi dönemindeki pasif durumlarından zaten memnun olmayan ordu mensuplarından birçok önemli figür devrim sırasında kendi şehirlerinde birlikler oluşturarak Kaddafi'ye karşı savaşmıştır. Örneğin, "Libya Şafağı Güçlerinin" komutanı olacak Salah el-Badi, Libya Hava Kuvvetlerine mensuptur ve devrim sırasında özellikle Trablus'un kurtarılması esnasında etkin bir rol oynamıştır.³⁷

Devrimden sonra Libya'yı yönetmeye başlayan Ulusal Geçiş Konseyi, kendini güvenlik alanında bir kaosun içinde buldu. İlk başta devrimciler İçişleri Bakanlığı bünyesine alınarak Yüksek Askeri Komuta (YAK) oluşturuldu. YAK ile devrime katılanların, İçişleri Bakanlığı bünyesi ve polis teşkilatı dahilinde Libya güvenliği için çalışması amaçlanmıştır. Bunun yanında kentlerdeki devrimci grupların kendi örgütlenmesiyle ortaya çıkan Libya Zırhlı Birlikleri (LZB) ordunun yerini alarak onu etkisizleştirmeye çalıştı. Bu üç teşekkülün (LZB, YAK ve ordu) bileşen unsurları, 2014'te iki kampa ayrılan Libya siyasal arenasındaki artan çatışmanın ana aktörleri olarak ortaya çıkmıştır. YAK'ın büyük kısmı dağılmış, LZB bölgesel ve siyasal

bileşenlerine ayrılmış, ordu ise hızlı ve kaotik bir değişim geçirmiştir. Bu üç teşekkül içindeki rakip çıkar grupları, konumlarını muhafaza ederek, ülkede derin bir güvenlik zafiyeti oluşması pahasına çatışmaya başlamıştır.³⁸ İşte MGK'ya destek veren Misrata'dan Trablus'a gelen "Zırhlı Orta Birlikler" LZB'nin bir alt bölümüdür ve batı bölgesindeki YAK ve LZB birliklerinin bir kısmının desteğini alarak Libya Şafağı Güçlerini oluşturmuştur. Trablus'a geldiğinde ise Suk-u Cuma, Tacura gibi Trablus'ta örgütlenmiş milis birliklerinin desteğini almıştır.³⁹

Ulusal Geçiş Konseyinin tayin ettiği Abdurrahim el-Kib hükümeti Kaddafi döneminden kalan asker ve polis teşkilatı ve devrimci gruplar arasında bölünmüş bir silahlı arena ile karşı karşıya kaldığında, Misrata ve Zintan gibi önemli kentlerin ve İslamcı milis grupların komutanlarına bakanlıklar vererek siyasi denge sağlamaya çalışmıştır. Devrimci komutanlar ve destekçileri, Kaddafi dönemi güvenlik görevlilerinin devlet güvenlik bürokrasisinde görev almasına şiddetle karşı çıkmıştır.⁴⁰ Halife Haftar 2014 yılı Şubat ayında MGK'ya karşı açıklama yaptığında Libya'da güvenlik sektöründe var olan kırılma sadece farklı bir zemine kaymıştır.

Aslında Halife Haftar darbe girişiminde bulunmadan çok önce devlet içinde destek bulan devrimci birlikler, kendi buldukları kentlerde maaş karşılığında gençleri silah altına alarak büyümüş, yer yer diğer askeri milislerle ittifaklar kurarak konseyler oluşturmuş ve büyüdükçe siyasi uzantılarıyla ittifakları sağlamışlardır. Yani yukarıda ifade ettiğimiz ülkedeki siyasal bölünme, güvenlik sektöründeki bölünme ile birlikte

36. "Beyan Lin-Nas: Tashihü'l Mesari's Sevretü'l Sabi' Aşar mine'l Febrayır" (Yazara ulaşan nüshadan faydalanılmıştır).

37. Bu bilgiler, yazarın Libya'da bulunduğu sıradaki izlenimleri ve sonrasında Libyalı siyasetçi ve analistlerle yaptığı kişisel görüşmelerinden elde ettiği verilere dayanmaktadır.

38. Libya'da ordu, siyaset ve bürokrasi bağlamında darbeye giden sürecin güvenlik sektörüne etkilerinin kapsamlı bir analizi için bkz. Wolfram Lacher ve Peter Cole, "Farklı Dilde Siyaset: Libya'nın Güvenlik Sektöründe Çatışan Çıkarlar", çev. Emrah Kekilli ve Ali Murat Kurşun, *SAS ve ORDAF*, Sayı: 11, (2015).

39. "Taktirü Mevkif: Libya ve Mehavif Tarihi'l İktitali'l Ehliş Şamil", *El-Arabi'l Cedid*, 2 Haziran 2014.

40. Lacher ve Cole, "Farklı Dilde Siyaset", s. 17.

yürümüştür.⁴¹ Ayrıca batı bölgesindeki kentlerin milis birlikleri Trablus'un Kaddafi'ye bağlı birliklerden temizlenmesi sürecinde Trablus'a girmiş ve orada karargahlar kurarak konuşlanmışlardır. Halife Haftar, Şubat ayında darbe girişiminde bulunduğu ve Mayıs'ta harekete geçtiğinde doğu bölgesinden ona destek veren Zintanlı milis birlikler⁴² Trablus'ta uluslararası hava limanını elinde bulunduruyordu. Misrata kentinden gelen birlikler ise Misrata Kartalları adı ile Trablus'ta karargah kurmuşlardı. Ancak Misrata Kartalları Tugayı şüpheli bir hadise⁴³ sonucu Trablus'u terk etmeye zorlanmış ve kentteki Zintanlı milislerin hakimiyeti oldukça artmıştı. Elbette kentteki tek milis grup Zintanlılar değildi; çünkü merkezi asker ve polis teşkilatının işlevsizleştiği, milis olmanın sivil ve siyasi prestij haline geldiği ve gençler için geçim kaynağına dönüştüğü süreçte Trablus'ta ilçe ve mahalleler düzeyinde örgütlenmiş 17 askeri konsey vardı.⁴⁴

Kentte Zintanlı milis birliklerin siyasi gücünün bu denli artması Trablus'taki yerel milis birliklerini rahatsız ediyordu. Ayrıca Zintanlı milis birliklerinin UĞİ ile koordineli hareket ettiği düşünüldüğünde, MGK'da gittikçe etkin hale gelen UĞİ karşıtı bloku da rahatsız ettiği söylemek mümkündür. Halife Haftar, harekete geçtiğinde başkent Trablus'ta güçlenen Zintanlı birliklerin batı bölgesini de kontrol altına alabileceğini düşünmüş olmalıdır. Ancak devrimi gerçekleştirirken büyük bedel ödeyen Misrata kentinin bu duruma sessiz kalması düşünülemezdi. Misratalı birlikler, MGK'nın talebi üzerine Trablus'a yürü-

yerek önce havaalanını ardından ise Trablus'un tamamını Zintanlı milislerden temizlemiştir. Bu süreçte Vurşeffana kabilesi Zintanlı milislere destek vermiş ancak yenilmiştir.⁴⁵ Zintanlılar Trablus'tan çekildikten sonra Gıryan ve Kekle gibi bölgelerde "Libya Şafağına" destek veren milis birliklerine saldırmışsa da başarılı olamamıştır.⁴⁶ Sonunda Batı bölgesinin kontrolü tamamen Misratalı birliklerin öncülüğünde oluşan "Libya Şafağı Güçlerine" kalmıştır. Ayrıca MGK'nın atadığı Genelkurmay Başkanı Abdusselam el-Ubeydi'nin göreve devam ettiğini⁴⁷ ve Misrata zırhlı birlikleri de dahil olmak üzere MGK'ya bağlı Genelkurmay Başkanlığının çatısı altında faaliyet gösterdiğini belirtmekte yarar vardır.⁴⁸

Zintanlılar, batıda Halife Haftar'ın müttefiki iken, doğuda "Bingazi Devrimcileri Şura Meclisi" adı ile oluşturulan "Libya Şafağı Güçleri" ile aynı düzlemde Halife Haftar'a karşı Libya'nın doğusunda mücadele etmeye başlamıştır. "Bingazi Devrimcileri Şura Meclisi",⁴⁹ Ensaruş-Şeria,⁵⁰ Rafallah Şehati ve 17 Şubat Tugayı'nın yanında irili ufaklı devrimci grupların katılımı ile oluşan

45. "Vad' u'l-Meydani fi Mıntakati Kabaili Vurşeffaneti'l Libiyye", Al Jazeera, 16 Ağustos 2014.

46. "Libya: Irtifau Hasiletu'l Mearik Havle Kekle ile Ekser min 35 Katilen", *Rusya'l-Yevm*, 14 Ekim 2014.

47. "Dawn of Libya Forces Impose Control on Tripoli", Al Monitor, 25 Ağustos 2014.

48. Libya'da ordunun, Türkiye ve Avrupa ülkelerindeki gibi sistemli bir ordu olduğu düşünmek doğru olmaz, bu nedenle uluslararası basında Halife Haftar'ı Libya Genelkurmay Başkanı ve Libya Şafağı Güçlerini milis birlikleri olarak tanımlamak yönündeki eğilim tartışmaya açıktır. Çünkü Libya'da ordu olarak nitelenen silahlı güçler muvazzaf subaylar ve devrimci milislerin katılımı ile oluşmuş melez teşekküllerdir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Lacher ve Cole, "Farklı Dilde Siyaset".

49. Meclis'in Libya siyaseti içindeki faaliyetleri için bkz. "Arşivü'l Vesm: Meclisü Şura Suvar Benigazi", *Libya el-Haber*, 12 Kasım 2015.

50. Örgüt hakkında genel bir bilgi için bkz. "Profile: Libya's Ansar al-Sharia", BBC, 13 Haziran 2014.

Batı medyasında ve Batılı düşünce kuruluşlarında yer alan haber ve analizlerde Ensaruş-Şeria'nın aşırı İslamcı bir grup olduğu ifade edilmesine dair bkz. "Ansar al-Shari'a: Transforming Libya into a Land of Jihad", Jamestown Foundation, 9 Ocak 2014.

Ancak bu değerlendirmelerin ne kadar önyargısız ve gerçek olduğu ayrı bir tartışmanın konusu olabilecek kadar açıklama gerektirmektedir. Örgütün Kuzey Afrika'daki diğer cihatçı örgütlerle ilişkisi hakkında kapsamlı bir çalışma için bkz. Aaron Y. Zelin, "The Rise and Decline of Ansar al Sharia in Libya", Hudson Institute, 6 Nisan 2015.

41. Bu tespitler, yazarın Libya'da bulunduğu sıradaki izlenimleri ve sonrasında Libyalı siyasetçi ve analistlerle yaptığı kişisel görüşmelerinden elde ettiği verilere dayanmaktadır.

42. Zintanlı milis birliklerin siyasal dengeler içindeki yeri ve Mahmud Cibril ile Zintanlı birliklerin ilişkisini önceki bölümlerde ele almıştık.

43. 2014 yılı 15 Kasım'da Trablus'taki Gargur bölgesinde karargah kurmuş olan Misrata Kartalları Tugayı ve göstericiler arasında çıkan arbedede onlarca kişi hayatını kaybetti, onlarca kişi de yaralandı. Bunun üzerine Misrata Kartalları Trablus'u terk etmeye mecbur kaldı. "47 Katilen Hasiletun Ahdasu Gargur Fi Libya", Al Jazeera Mübahir, 18 Kasım 2014.

44. Lacher ve Cole, "Farklı Dilde Siyaset", s. 22.

bir koalisyon olarak, Bingazi'de Halife Haftar'a bağlı birliklerle çatışmaya başlamıştır. Tam anlamıyla homojen bir grup olduğunu söyleyemeyeceğimiz "Bingazi Devrimcileri" 17 Şubat ile başlayan devrim hareketi sırasında oluşan İslamcı eğilimli silahlı gruplardan oluşmaktadır. Ayrıca "Derne Devrimcileri Şura Meclisi" gibi civar kentlerde de birlikte hareket ettiği gruplar vardır. Halife Haftar, en başından beri bu grupları el-Kaide ve DAİŞ ile özdeşleştirmek istemiş ancak bu gruplar gerek Derne ve Beyda'da gerekse diğer şehirlerde DAİŞ ile mücadele ederek DAİŞ ile bir ilişkilerinin olmadığını göstermiştir.

Kaddafi dönemindeki etkisiz durumlarından memnun olmayan ordu mensuplarından birçoğu devrim sırasında kendi şehirlerinde birlikler oluşturarak Kaddafi'ye karşı savaşmıştır.

2014 Seçimleri Sonrası MGK

Halife Haftar'ın darbe girişimi ile şekillenen çatışma ortamında 24 Haziran 2014 tarihinde gerçekleştirilen seçimler sonucunda oluşan Parlamento,⁵¹ Ulusal Geçiş Konseyi tarafından kabul edilen Libya Anayasası gereği Trablus'ta düzenlenecek bir törenle görevi MGK'dan devralarak Bingazi'de göreve başlamalıydı. Ancak düşük bir katılımı gerçekleştiren seçimlerle iş başına gelen Temsilciler Meclisi (TM), güvenlik sorunlarını gerekçe göstererek Libya'nın Mısır sınırında yer alan Tobruk kentinde toplanma kararı aldı.⁵² TM'nin, Halife Haftar'ın askeri kariyerinde ilk görev yeri ve en önemli kalelerinden olan Tobruk kentinde toplanması, siyasi açıdan MGK ve onun etrafından toplanan silahlı güçlere açık bir mesaj niteliğindedir. MGK, ana-

51. "Libyan Elections: Low Turnout Marks Bid to end Political Crisis", BBC, 26 Haziran 2014.

52. "Libya: New Parliament Meets in Tobruk Under Heavy Guard", BBC, 3 Ağustos 2014.

yasal olarak görev devralınmadığı için TM'nin çalışmalarına başlayamayacağını iddia ederek göreve devam etme kararı aldı ve Ahmed el-Hasi'yi başbakan olarak atadı.⁵³

MGK'nın ilk başlarda tek bir bütün olarak hareket ettiğini söylemek mümkün değildir; çünkü MGK Başkan Yardımcısı İzzettin Avami, Haftar ve taraftarlarının "terörist" gruplarla Libya halkı adına mücadele ettiğini iddia ederek Haftar'ın desteklenmesi gerektiğini savunmuştu.⁵⁴ Ahmet Maitik'in, 120 oy alması gerekirken 113 oy aldığını, destek oylarının ise Meclisin çalışma saatinin dışında verildiği için geçersiz olduğunu iddia ederek, seçilmesinin illegal olduğunu öne sürmüştü. Bu süreçte Mısır'da gerçekleşen seçim sonrasında devlet başkanlığı koltuğuna oturan Sisi'nin yemin törenine ise İzzettin el-Avami davet edilmiştir.⁵⁵ Bunun yanında MGK, TM'nin görevi kendisinden devralmadığı gerekçesi ile çalışmalarına devam etme kararı almasına rağmen, İzzettin Avami TM'nin açılış oturumuna giderek MGK adına görevi TM'nin teslim alabileceğini iddia etmiştir.⁵⁶ O dönemde Halife Haftar'ın Sisi yanlısı konuşmaları dikkate alındığında MGK içinde İzzettin Avami'nin temsil ettiği misyon daha açık bir şekilde görülebilir.

Diğer taraftan MGK, TM'nin Tobruk'ta göreve devam etmesi ve farklı hukuki gerekçelerle Libya Yüksek Mahkemesi aleyhine dava açtı. 6 Kasım 2014 tarihinde, Libya Yüksek Mahkemesi TM aleyhinde bir karar alarak TM ve aldığı bütün kararları iptal etti.⁵⁷ Yüksek Mahkeme, bu kararı aldığı anda BM öncülüğünde müzakere süreci başlamıştı ancak bu tarihe kadar Birleşmiş

53. "Rival Second Libyan Assembly Chooses Own PM as Chaos Spreads", Reuters, 26 Ağustos 2014.

54. "Izzeddin el-Avami en-Naibu'l Evvel li'l Mu'temeri'l Vatanî'l Libi li'l Eham: La Hivar ma'al İrhabiyyin, ala'l Muctemei'l Düveli Da'ami'l Ceyş", *El-Ehram*, <http://www.ahram.org.eg/NewsQ/353530.aspx>.

55. "Ekber Tecammu li'l Mümessili Duvel'il Alem bi'l Kahira li'l Müşareke fi-Merasimi Tansibi's Sisi Reisen", *Şarku'l Evsat*, 8 Haziran 2014.

56. "Libya: Kelimtu'n Naibu'l Evvel li'l Reis'l Mu'temeri'l Vatanî Dr. İzeddin el-Avami fi'l Celseti'l İfitahiye li'l Meclisi'n Nuvvab", 4 Ağustos 2014, <https://www.youtube.com/watch?v=znIczOwTAUk>.

57. "El-Hukm bi-Ademi-Dusturiyyeti'l-Parlemanî'l Munakid fi Tubruk", Al Jazeera, 6 Kasım 2014.

Milletler görüşmeleri TM'nin katılımcı vekilleri ve protestocu vekilleri arasında devam ediyordu. Fakat karardan sonra Birleşmiş Milletler, MGK'yı muhatap olarak kabul etmeye başlamış, MGK temsilcileri BM öncülüğünde yürütülen görüşmelerin bir tarafı olmuştur. TM, kararın Trablus'ta Libya Şafağı Güçlerinin baskısı altında verildiğini iddia ederek kararı kabul etmediğini açıklamıştır ve aynı mahkeme MGK'nın ve Libya Şafağı Güçlerinin açık desteğini alan Ahmet Maitik'in seçilmesini iptal ettiği için uluslararası kamuoyu kararı kabul etmemiştir. Buna rağmen bu karar ile MGK'nın temsil gücü artmıştır.

Bu karar aynı zamanda MGK'nın Libya Şafağı Güçleri üzerindeki etkisini de artırmış, Libya Şafağı Güçleri bundan sonra MGK'ya bağlı askeri birlikler olarak hareket etmeye başlamıştır. MGK içindeki vekillerin, temsil ettikleri kentlerde silahlı gruplar üzerindeki etkisi artmıştır. Böylece MGK, Libya'da Haftar karşısında oluşan siyasi ve silahlı blokun en güçlü temsilcisi durumuna gelmiş, BM öncülüğünde devam eden görüşmelerde güçlü bir temsil gücüne sahip olmuştur.

TEMSİLCİLER MECLİSİ

Halife Haftar ve

Temsilciler Meclisi Seçimleri

1943 yılında Libya'nın Ecdabiye kentinde doğan Fircan kabilesi mensubu Halife Haftar, 1964'te Bingazi Askeri Akademisi'ne girdi ve orada Muammer Kaddafi ile tanıştı. 1969'da gerçekleşen Muammer Kaddafi'nin Fatih Devrimi'nin arkasından Mısır'a giderek askeri alandaki eğitimine devam eden Haftar, 1977'ye kadar Libya ordusunun çeşitli kademelerinde görev aldı. 1977-78 yılları arasında Rusya'ya giderek askeri eğitim aldı. 1981-1986 yıllarında Tobruk'taki askeri birliklerin komutanı idi ve 1986'da doğu bölgesinin komutanı tayin edildi. 1987'de Libya-Çad savaşında görev aldı ve Çad tarafından esir alındı. Halife Haftar, Muammer Kaddafi'nin kendisini Çad'a bilerek gönderdiğini, Libya'nın doğu bölgesinde giderek artan

popüleritesinin Muammer Kaddafi'yi endişelendirdiğini iddia etmektedir.

1987'de Amerika'nın Libya'ya olan ilgisinin artması ve Libyalı muhaliflere destek vermeye başlamasıyla bir CIA operasyonu ile Çad'dan çıkarılan Haftar, 1990 yılında götürüldüğü ABD'de 2011'e kadar ikamet etti.⁵⁸ Haftar 12 Mart 2011 tarihinde, yani 17 Şubat'ta başlayan devrimden yaklaşık bir ay sonra Libya'ya dönerek kendini devrim orduları komutanı ilan etti.⁵⁹ Ancak Libya Ulusal Geçiş Konseyi, Halife Haftar'a hiçbir makam vermeyerek onu devrim birliklerinin dışında bıraktı. Haftar, hem Mustafa Abdulcelil başkanlığındaki Ulusal Geçiş Konseyini hem de MGK'yı eleştirerek Libya'daki güvenlik krizini özel bir ordu teşkil ederek çözebileceğini iddia etti.⁶⁰

Yukarıda kısaca belirttiğimiz üzere MGK'da AİB'in egemen durumu, UĞİ'nin heterojen yapısı nedeniyle dağılması ve siyasi arenada İslamcı grupların gün geçtikçe artan hakimiyeti, karşılardaki siyasi ve toplumsal kesimleri İslamcılara karşıtlık üzerinden bir araya getirmiştir. Özellikle devrimden sonra Bingazi'de ordu mensubu subaylara yönelik suikast girişimlerinin artması⁶¹ ve bunun askerler arasında neden olduğu huzursuzluk, belirttiğimiz nedenlerden dolayı siyasi arenada istediğini bulamayan Halife Haftar'a yeni bir alan açmıştır. Özellikle gazeteci Miftah Ebu Zeyd'in, Arap dünyasına yayın yapan bir televizyon kanalında "terörist grupları" eleştirmesinin ertesi günü sabah vakti evinin önünde uğradığı suikast;⁶² Bingazi'de var olan gergin havanın çatışmaya

58. Halife Haftar hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Barak Barfi, "Khalife Haftar: Rebuilding Libya from 37 the Top Down", *The Washington Institute for Near East Policy*, Sayı: 22, (Ağustos 2014).

59. Kerem Fehim, "Rebel Leadership in Libya Shows Strain", *New York Times*, 3 Nisan 2011.

60. Libya's Would-Be Defence Minister Unveils Action Plan to Rebuild Military", *BBC Monitoring Middle East*, 29 Eylül 2012.

61. "Benghazi Assassinations Stun Residents Amid Libya's Turmoil", *Washington Post*, 20 Eylül 2014.

62. "Libyan Journalist Miftah Buzeid Shot Dead in Benghazi", *BBC*, 26 Mayıs 2014.

evrilmesinde bir dönüm noktası olmuştur. Bu olay Libya'daki siyasal elitler arasındaki derin kırılmanın örgütlü bir çatışma olarak kendisini dışarı vurmasıdır. Yani lokal olarak yaşanan çatışmalar, siyasi ve bürokratik ittifaklar silsilesi içinde farklı dilde bir siyasete,⁶³ yani şiddete başvuran siyasete evrilmiştir.

2014 Seçimleri ve Temsilciler Meclisinin Durumu

Halife Haftar'ın askeri operasyonları ve gergin siyasi ortamda, 25 Haziran 2014'te,⁶⁴ yüzde 20 civarında bir katılımı gerçekleştirilen seçimlerle iş başına gelen yeni parlamento, anayasal olarak görevi MGK'dan Trablus'ta devralıp Bingazi'de göreve başlaması gerekirken, doğrudan Halife Haftar'a ilk destek veren şehir olan Tobruk'ta toplandı.⁶⁵ Parlamantonun hukuki süreci takip etmemesini protesto eden –İslami eğilimli– vekiller toplantılara katılmadı ve TM aleyhinde Anayasaya uymadığı gerekçesiyle Anayasa Mahkemesine dava açtı. Aynı günlerde TM 104 vekilin hazır bulunduğu bir oturumda 64 vekilin oyu ile bir önceki hükümetin Başbakanı Abdullah es-Sini'yi yeniden başbakan tayin etti.⁶⁶ Onur Operasyonuna karşı çıkan bütün grupları “terörist” ilan ederek ülke terörist gruplardan temizleninceye dek bütün tarafların Onur Operasyonuna destek vermesi gerektiğini açıkladı.⁶⁷ Onur Operasyonuna destek vermeyen Abdusselam el-Ubeydi'yi görevden alarak –Halife Haftar'a yakın bir isim olan– Abdurrezzak el-

Nazuri'yi Genelkurmay Başkanı ilan etti.⁶⁸ Halife Haftar'ın Libya Genelkurmay Başkanlığına bağlı çalışan meşru bir askeri lider olduğunu belirtti. Böylece Halife Haftar'ın Libya ordusu kapsamında görev alması gündeme geldi; ilerleyen süreçte Halife Haftar'ın rütbesi yükseltildi ve Libya ordusunda göreve başladı.⁶⁹ Bunu müteakip, TM içindeki uzun müzakereler sonucu, Emekli General Halife Haftar Genelkurmay Başkanı tayin edilerek Libya ordusunun başına getirildi.⁷⁰ Yani TM, Tobruk'ta göreve başladığı günden itibaren açık bir şekilde MGK'nın üzerine oturduğu zemini hukuki açıdan anlamsız kılmak için kanunlar çıkartmış, Halife Haftar'a yönelik meşruiyet tartışmalarını zayıflatmak için onu önce orduya almış, arkasından Genelkurmay Başkanı tayin etmiştir.

Her ne kadar TM kendisine bir meşruiyet imkanı sunsa da Halife Haftar, “Teröristlerle kökünü kazıyınca kadar mücadele edilmesi gerektiğini” söyleyerek siyasi çözümden ziyade askeri çözüm yöntemini tercih etmiştir. Bir tarafta TM temsilcileri çözüm için Fas'ta görüşmeler yaparken, diğer tarafta Haftar'a bağlı birlikler Bingazi başta olmak üzere Libya'nın çeşitli bölgelerinde Libya Şafağı Güçlerine yönelik operasyonlarına hız vermiştir. TM yetkilileri barış görüşmeleri yaparken, diğer yetkililer ise Halife Haftar'ın komuta ettiği ordu için silah arayışına girmiştir. Öyle ki, TM Başkanı Ukeyla Salih Arap Liderler Zirvesi sonrası yaptığı açıklamada, bölgenin en büyük sorununun terör olduğunu belirterek Halife Haftar liderliğindeki Libya ordusuna yönelik silah yasağının kaldırılmasını ve ordunun desteklenmesini istemiştir.⁷¹ TM'nin atadığı Abdullah es-Sini hükümetinden yapılan yazılı açıklamada Salih'in açıklamalarına

63. Bu kavram Wolfram Lacher ve Peter Cole aittir. Bu evrilme sürecini çok ayrıntılı bir şekilde ele aldıkları bir çalışma için bkz. Wolfram Lacher ve Peter Cole, “Farklı Dilde Siyaset: Libya'nın Güvenlik Sektöründe Çatışan Çıkarlar”, çev. Emrah Kekilli ve Ali Murat Kurşun, *SAS ve ORDAF*, Sayı:11, (2015).

64. “Libya to Announce Elections Results on July 20”, Reuters, 6 Haziran 2014.

65. “Parleman'ül Libi Yuakkid Celsetehu'l İftitahiye fi't Tubruk”, *Bevvatü'ş Şuruk*, 4 Ağustos 2014.

66. “Libyan Parliament Approves Premier's New Cabinet”, Press TV, 23 Eylül 2014.

67. Frederic Wehrey ve Wolfram Lacher, “Libya's Legitimacy Crisis”, *Foreign Affairs*, 6 Ekim 2014.

68. “Ta'yinu'l A'kid A'bdusselam el-U'baydi Reisen li'l Erkan”, *El-Vatanu'l Libya*, 29 Haziran 2014.

69. “Tadetu'l Haftar ila-Ceyşi'l Libi”, *El-Arabiya*, 11 Ocak 2015.

70. “Haftar Kaiden Ammen Li'l Ceyşi'l Libi ve Terkiyetuhu ile Rutbeti Ferik”, *El-Arabiya*, 2 Mart 2015.

71. “Libya Tells Arab Summit Arms Embargo Must be Lifted to Fight IS”, Reuters, 28 Mart 2015.

benzer talepler ifade edilmiştir.⁷² Yani TM bir taraftan kanunlar çıkartarak Halife Haftar'a meşruyet kazandırmaya çalışırken, diğer taraftan uluslararası arenada Halife Haftar'ın komuta ettiği ordu için silah desteği bulmaya çalışmıştır.

Halife Haftar ise hiç durmadan “terörle mücadele” konsepti bağlamında Bingazi ve Libya'nın diğer kentlerinde çatışmalara devam etmiştir. Ancak, ne Bingazi'de ne de çevresinde istediği başarıyı elde edebilmiştir. Her ay mutad olarak Bingazi'nin “Libya ordusunun” eline geçmek üzere olduğunu⁷³ açıklamasına rağmen, bu çalışmanın kaleme alındığı tarihte dahi Bingazi'de Haftar'a bağlı birlikler ile Bingazi Devrimcileri Şura Meclisi arasındaki çatışmalar devam etmektedir. Hatta 2014 Ekim ayında durum öyle bir hal almıştır ki; Abdullah es-Sini hükümetinin bazı bakanları ve Halife Haftar'ın liderlik ettiği “Onur Operasyonu Güçlerine” mensup bazı yetkililer 13 Ekim'de Libya halkına, “Haricilere karşı silahlanarak mücadele etme” çağrısında bulunmuştur. Abdullah es-Sini, her ne kadar bu çağrının hükümetin görüşünü yansıtmadığını söylese de aynı sert üslubu kullanarak, kanun dışı terörist gruplarla müzakerenin mümkün olmadığını, silahlı mücadeleden başka çare kalmadığını ifade etmiştir. Bu çağrının ardından Haftar karşıtı milis grupları ile akrabalık ilişkisi olan ya da Müslüman Kardeşler mensubu olan birçok kişi Bingazi'yi terk etmek zorunda kalmıştır.⁷⁴ Bu çağrı Haftar'a bağlı düzenli birliklerin Bingazi Devrimcileri Şura Meclisi karşısında başarısız olduğunu göstermiş, Bingazi sokaklarında yer yer sokak çatışmaları görülmüş, ufak çaplı bir iç savaş yaşanmıştır. Buna rağmen halihazırda Haftar Bingazi'nin kontrolünü ele geçirememiştir.

Haftar'a bağlı birlikler devrimci milis gruplar karşısında başarısızlığa uğrarken, diğer yandan

Yüksek Mahkeme, birinci bölümde belirttiğimiz nedenlere binaen, TM aleyhinde kendisine yapılan iptal davalarına dair kararını, 6 Kasım 2014 tarihinde açıklamıştır. Kararda, “Temsilciler Meclisi, aldığı bütün kararlar geçersiz olmakla birlikte, ilga edilmiştir” ifadelerine yer verilmiştir.⁷⁵ TM, Halife Haftar ve onlara destek veren yerel güçler, kararın tehdit altında alındığını ve kararı tanımadıklarını belirtmişlerdir. Yüksek Mahkemenin bazı üyelerinin zorla değiştirildiğini, diğerlerinin ise tehdit edildiğini iddia ederek kararı kabul etmedikleri yönünde demeçler vermiştir.⁷⁶ TM Başkanı Salah Ukeyla, “Anayasa Mahkemesinin aldığı karar, mahkeme uzman bir mahkeme olmadığı için ve tehdit altında olduğu için yok hükmündedir” demiştir.⁷⁷ Yani karar TM etrafında toplanan siyasi ve silahlı güçler tarafından tanınmamıştır. Bu karardan hareketle Onur Operasyonu Güçlerinin illegal olduğu yönündeki söylemler ise kesin bir dille reddedilerek, “Onur Operasyonu Güçleri, meşru Libya parlamentosu güçlerinin emri ile hareket eden resmi Libya ordusu askerleridir. Libya ordusu Libya parlamentosunun verdiği yetki ile Libya halkı ile omuz omuza vererek teröre karşı mücadele etmektedir” denilmiştir.⁷⁸ Karar bölgesel dengeler açısından da ciddi bir değişikliğe neden olmamıştır.

Müzakere Sürecinde

Temsilciler Meclisi

Halife Haftar darbe girişiminde bulunduğu BM Libya Özel Temsilcisi Lübnan asıllı Tarık Mitri idi ve Haftar'ın girişimini “darbe” olarak nitelemekten kaçınmıştı. 15 Eylül 2014'te Mitri'nin yerine Libya Özel Temsilcisi olarak tayin

72. “Tavsiyetu'l Garb bi-Adami Teslihi'l Çeyşi'l Libi: Ta'ni Da'mu'l Mübaşir li'l Cemaati'l İrhab”, *İslamist-Movements*, 7 Mart 2015, <http://www.islamist-movements.com/26363>.

73. Bu noktada, örnek olarak 2014 yılı Ekim ayında yaptığı açıklamaya bkz. “Haftar: Kuvvetuna Cahiz li-Tahriri Bingazi mine'l İrhabiyyin”, *El-Arabiya*, 15 Ekim 2014.

74. Emrah Kekilli, “Libya'da İç Savaş mı Çıkarılmak İstiyor?”, *ORDAF*, 27 Ekim 2014.

75. “El-Hukm Bi-ademi Dusturiyyeti'l Parleman'i'l Munakid fi Tubruk”, *Al Jazeera*, 6 Kasım 2014.

76. “Libya: Meclisu'n Nuvvabi Tubruk Yerfusu Karare'l Mahkemeti'l Dusturiyyeti'l Ulya”, *El-Arabi'l Cedide*, 7 Ekim 2014.

77. “İsa, Hallu'l Parleman'il Libi Fi Hukmi Adem”, *Sky News Arabiya*, 8 Ekim 2014.

78. “Parlamani Libya: Amaliyyetu'l Kerame Bi-İmrati Hafter Tete-messulu Libiyyin”, *El-Arabiya*, 17 Ekim 2014.

edilen Bernardino Leon öncülüğünde,⁷⁹ 2014 yılı Ekim ayında, Libya'nın güneybatısında yer alan Gadamis kentinde başlayan görüşmelere ilk başta TM'nin katılımcı vekilleri ve protestocu vekilleri davet edilmişti.⁸⁰ Görüşmeler, 2015 yılı Ocak ayından itibaren Cenevre'de, Haziran ayından itibaren ise Fa'sta sürdürülmüştür. İlk başta gerek MGK gerek TM bu girişime temkinli yaklaşmıştı. Çünkü MGK,⁸¹ devrimi ve Libya halkını kendisinin temsil ettiğini düşünüyor, protestocu TM vekilleri üzerinden TM karşısındaki blok içinde bölünmenin hedeflendiği yönünde şüpheler taşıyordu. TM ise Libya devletinin meşru temsilcisinin kendisi olduğunu düşünerek protestocu vekillerin protestoda devam etmesi durumunda vekilliklerinin düşeceğini söylüyordu. Yukarıda bahsedildiği şekilde, Anayasa Mahkemesi kararından sonra görüşmelerin temel muhatapları TM ve MGK olmuştur. Fakat görüşmelerin devam ettiği süreçte aktörler içinde bölünmeler yaşanmış, iki kamp arasındaki siyasi, askeri ve kabileci gruplar kendilerini temsil edenler yerine görüş beyan etmeye başlamışlardı.⁸²

Bu noktada TM içinde Leon öncülüğünde devam eden müzakerelere ilişkin iki farklı görüş ortaya çıkmıştır.

İlk görüş; müzakereler çerçevesinde, TM'nin temel ilkeleri ile de çelişmeyen bir "Ulusal Uzlaşma Hükümeti" oluşturulması, MGK ve TM'nin ortak bir zeminde buluşarak geçiş sürecini yönetmesi yönünde olmuştur. Yer yer TM içinde müzakerelerin kesilmesi yönünde eğilimler var olsa da Libya'da sorunun askeri yollarla değil de müzakerelerle çözülmesi gerektiğini ifade eden taraflar her seferinde TM'den müzakerelerin devam etme-

si yönünde karar çıkartmışlardır.⁸³ Fa'staki müzakerelerde ortaya çıkan siyasi çözüm önerisi ilkesel kabul edilmiş,⁸⁴ daha sonra TM içindeki diğer bir çıkar grubu müzakerelere katılmama konusunu tekrar gündeme getirmiştir.⁸⁵

Yapılan görüşmelerin olumlu netice vermediğini iddia eden başka bir grup, bunun "terör gruplarına" meşruiyet kazandırdığını, onların yurt dışına çıkmasına imkan sunduğunu iddia etmiştir.⁸⁶

Bu noktada TM'nin yetkilerinin bir "askeri konsey" oluşturularak ona teslim edilmesi yönünde görüşler ortaya atanlar olmuştur. Hatta bu süreçte desteklerini sağlamak için Libya kabileleri Kahire'de bir araya getirilmiştir.⁸⁷ Ancak 2015'in son ayına gelindiğinde Mısır, TM içindeki müzakere yanlısı grubun yanında açık tavır alarak, uzun süredir destek verdiği bazı kesimlerle arasına mesafe koymuştur.

Diğer taraftan Leon'un çözüm önerisi üzerine tartışmalar devam ederken Leon'un yerine Martin Kobler tayin edilmiştir.⁸⁸ Kobler ve BM heyeti öncülüğünde uluslararası gözetimde görüşmeler ilerlerken TM ve MGK heyetleri bağımsız bir inisiyatif ile Tunus'ta bir araya gelmiştir. Bu toplantıda TM'yi milletvekili İbrahim Fethi Amiş, MGK'yı ise Avad Muhammed Abdussadık temsil etmiştir. Tunus'ta bir araya gelen taraflar, Kaddafi öncesi Libya Anayasasına dönüş, iki sene içerisinde genel seçimlerin yapılması, iki parlamentodan seçilecek 10 kişilik bir heyet oluşturulması ve bu heyetin geçici hükümeti belirlemesi gibi temel ilkeler üzerinde görüş birliğine

79. "Chronology of Events: Libya", Security Council Report, 22 Kasım 2015.

80. "UN to Talk with Libyan Militias as Next Step in Peace Process", Reuters, 2 Ekim 2014.

81. Bu bilgiler, yazarın Libya'lı siyasetçilerle yaptığı özel görüşmelere dayanmaktadır.

82. Wolfram Lacher, "Supporting Stabilization in Libya: The Challenges of Finalizing and Implementing the Skhirat Agreement", SWP, Haziran 2015.

83. "El-Palamanu'l Libiyi'l Mu'teref Bihi Düveliyyen Yukarrir Istinaf Müşareketihi Fi Hivar Ter'ahu Ummemu'l Muttehide", Arabi People, 3 Mart 2015.

84. "El-Palamanu'l Libiyi Yakbel Mebdeiiyyen Bi-Müsveddeti'l Hali'l Siyasi", Erem News, 5 Mayıs 2015.

85. "Parlamanu Tubruk Yukarir Ta'lika Müşareketihi fi'l Hivar ve Yem'au Nuvvabehe mine'l Sefer ile'l Almanya", Kudsi'l Arabi, 9 Haziran 2015.

86. "Şukuk Havle Mufavadatu'l Libiyyin fi'l Magrib", Sky News Arabiya, 9 Mart 2015.

87. Emrah Kekilli, "Libya Kabileleri, Haftar ve Diyalog Süreci", ORDAF, 12 Haziran 2015.

88. "Martin Kobler: Working Together for Peace, Security and Prosperity", UNSMIL, 17 Kasım 2015.

varmıştır. Ancak bu girişim TM içinden eleştiriler almıştır. TM Sözcüsü Ferec Ebu Haşim bir açıklama yaparak Amiş'in TM'yi temsil etmediğini duyurmuştur.⁸⁹ Bu durumda TM içinde BM inisiyatifi yanlısı ve karşıtı iki grubun oluştuğu, TM Başkanı Salih'in BM inisiyatifi karşısında yer aldığı görülmüştür. Mısır'ın ise önceki dönemde birlikte hareket ettiği bazı taraflara karşı, BM inisiyatifinin yanında yer aldığı gözlemlenmiştir.

Roma'da BM önerisini destekleyen bir konferans düzenlenirken, Trablus'ta bağımsız Libya inisiyatifini gerçekleştirenlere destek niteliğinde gösteriler düzenlenmiş ve BM inisiyatifini eleştiren sloganlar atılmıştır.⁹⁰ Haşim'in açıklamalarına rağmen TM Başkanı Salih ve MGK Başkanı Sehmeyn Malta'da bir araya gelmiştir. Bu görüşmenin Tunus'taki Libya inisiyatifinin devamı olduğu, iki Meclisin de BM'nin çözüm önerisinin kendilerini etkisiz hale getirdiği için çözümden memnun olmadığı, bu yüzden Malta'da bir araya geldiği yönünde görüşler ifade edilmiştir.⁹¹

Ebu Haşim Malta görüşmesine de ağır eleştiriler yönelmiş, böylece TM içinde BM inisiyatifi noktasında farklı eğilimler olduğu açıkça ortaya çıkmıştır. Ancak Kobler bir sosyal paylaşım sitesi üzerinden yaptığı açıklamada, çözüme hâlen engel olmaya çalışanlar karşısında uluslararası toplumun açık bir tavır takınmasının lüzumlu olduğunu, engel olanların hesap vereceğinin gösterilmesi gerektiğini belirtmiştir.⁹² Diğer taraftan Salih'in BM'nin önerisini imzalamaya hususunda isteksiz olduğu ancak BAE ve Mısır gibi ülkelerin bu yönde ağır baskısına maruz kaldığı ifade edilmiştir.⁹³ Yani gelinen noktada TM içinde uzun süredir var olan anlaşmazlık, keskin bir ayrışma olarak kendisini dışarı vurmuştur. Salih liderli-

ğindeki grup, MGK içinde Sehmeyn liderliğindeki grup ile yeni ittifak arayışlarına girmiştir. Bu durumda iki grup da, MGK ve TM içindeki eski ittifaklarını gözden geçirmek zorunda kalmış, bölgesel müttefiklerini yeniden değerlendirme yoluna gitmiştir.

Halife Haftar, darbe girişiminin ilk gününden itibaren Sisi'ye övgü niteliğinde açıklamalarda bulunarak Arap Baharı'ndan sonra Sisi'nin önderlik ettiği ittifaklar silsilesinin içinde yer almak istediğinin işaretlerini vermiştir.

Bölgesel Dengeler ve Temsilciler Meclisi

2013 yılı Temmuz ayında Abdulfettah Sisi komutasındaki Mısır ordusunun Mısır'da yönetime el koymasının ardından bölgesel dengeler değişmiş, Suudi Arabistan ve Birleşik Arap Emirlikleri'nin desteğini de arkasına alan Sisi 8 Haziran 2014 tarihinde cumhurbaşkanlığı koltuğuna oturmuştur. Halife Haftar, darbe girişiminin ilk gününden itibaren Sisi'ye övgü niteliğinde açıklamalarda bulunarak Arap Baharı'ndan sonra Sisi'nin önderlik ettiği ittifaklar silsilesinin içinde yer almak istediğinin işaretlerini vermiştir. Sisi, Haftar'ın bu sıcak tavırlarına aynı yakınlıkta karşılık vererek 22 Mayıs'ta, yani Haftar'ın ikinci darbe girişiminden bir ay sonra el-Arabiya kanalına verdiği demeçte, Libya'nın bir terör yuvasına dönüştürüldüğünü öne sürmüştü, Batı'nın devrim sonrası silahları toplamayarak buna davetiye çıkardığını belirtmiştir.⁹⁴ Darbe sonrasında ABD Dışişleri Bakanlığı Sözcüsü, Libya'da yaşananlar konusunda net bir tavır sergilemerek Libya'nın seçilmiş parlamentosu MGK'nın

89. "Tunus Teşhedü ala İlan Mebadî li'l Halli Ezmeti Libya... Müeşşirat ala Teehhüb Garbi li-Darbi Daiş", *Şarku'l Evsat*, 7 Aralık 2015.

90. "Libya... Beyne Meserati Müteaddide li't-Tefavud ve Mahatiri DAİŞ", *Şarku'l Evsat*, 14 Aralık 2015.

91. Bu yorumlar, yazarın özel görüşmelerine dayanmaktadır.

92. "Likau Musalaha Müfacie fi-Malta beyne Reisi Meclisi'n Nüvab ve Parlemanî Tubruk", *Şarku'l Evsat*, 16 Aralık 2015.

93. Bu yorumlar yazarın özel görüşmelerine dayanmaktadır.

94. "Bi'l Fidyö Abulfettah el-Sisi fi Evveli Tasrih Havle Libya: Ma Hadese fi Libya Leyse İskate'n Nizam ve İnnema İskate'd Devle", *Abbar Libya*, 22 Mayıs 2014.

açık bir şekilde illegal olarak tanımladığı Halife Haftar'ın girişimine karşı tarafsız durmayı tercih etmiştir.⁹⁵ Bunun yanında dönemin BM Libya Özel Temsilcisi Tarık Mitri'nin de Halife Haftar'ın darbe girişimini "darbe" olarak nitelemekten kaçınması⁹⁶ bölgede değişen dengeler bağlamında Haftar'ın yerini göstermiştir.

Yani Halife Haftar, daha TM seçimleri yapılmadan önce, bölgesel ve uluslararası güçler tarafından açıkça ya da zımnen destek görmüştür. TM'nin görev başına gelmesinden sonra, uluslararası güçler Libya'da TM'yi muhatap almıştır. Birleşmiş Milletler 69. Genel Kuruluna TM Başkanı Ukeyla Salih İsa çağırılmıştır. Salih İsa yaptığı konuşmada uluslararası toplumdan, Libya'da meşru güçlere (Onur Operasyonu Güçleri) yardım etmelerini ve silah desteğinde bulunmalarını istemiştir.⁹⁷ Salih, başta Birleşik Arap Emirlikleri olmak üzere birçok Arap ülkesine ziyaretler gerçekleştirmiştir. Bunun yanında başta Libya'ya komşu ülkeler dışişleri bakan yardımcıları ve BM Libya Özel Temsilcisi Bernardo Leon olmak üzere birçok önemli uluslararası gücün temsilcisi Tobruk'a giderek Salih ile görüşmüştür. Hatta Cezayir, Fas, Moritanya, Libya, Mısır, Çad, Sudan, Nijer, Fransa, Portekiz, Malta, Yunanistan, Kıbrıs Rum Kesimi, Birleşmiş Milletler, Avrupa Birliği ve Arap Birliği temsilcilerinin katılımıyla İspanya'da gerçekleştirilen "Libya" konulu zirveye de Libya Parlamentosu davet edilirken MGK'dan kimse davet edilmemiştir.⁹⁸ TM seçimlerinden sonra ortaya çıkan tabloda TM, Libya'nın meşru temsilcisi olarak bölgesel ve uluslararası güçler tarafından muhatap kabul edilmiş, bu nedenle MGK yalnızlığa terk edilmiştir. Ancak birinci bölümde belirttiğimiz

üzere, MGK'ya bağlı silahlı güçlerin sahadaki başarısı MGK'nın bir aktör olarak varlığını devam ettirmesine imkan sunarken, Yüksek Mahkemenin kararı da buna zemin hazırlamıştır.

Fransız yetkili makamları Halife Haftar'ın "Libya'nın radikal terör örgütleri tarafından ele geçirildiği" yönündeki söylemi ile paralel bir şekilde, Libya'da terör örgütlerinin mevcudiyetine vurgu yapmaya başlamıştır. Cezayir'i ziyaret eden Fransa Savunma Bakanı Jean-Yves Le Drian, Libya'nın güney bölgesinin terör grupları için güvenli bölge haline dönüştüğünü, başkent Trablus'un radikal grupların kontrolüne geçtiğini, ülkenin silah ve insan kaçakçılığı merkezi haline geldiğini iddia etmiştir. Mali'ye gerçekleştirdikleri operasyonu hatırlatan Le Drian, Libya konusunda harekete geçilmesi gerektiğini savunmuştur.⁹⁹

Mısırlı ve Fransız yetkililerin açıklamaları, Libya'da terör konsepti bağlamında TM'nin desteklenmesi şeklinde oluşturulmak istenen söylem açısından oldukça benzemektedir. Mısır'ın, dünyada terör konsepti üzerinden yeniden şekillenen stratejiler bağlamında kendisini Kuzey Afrika ve Ortadoğu'da terörle mücadelelenin merkez ülkelerinden biri olarak takdim etmeye çalıştığı dikkate alındığında, Libya'nın bu bağlamda nereye oturduğu daha iyi anlaşılacaktır.¹⁰⁰ Bu noktada Mısır, Libya'da TM üzerinden bir nüfuz alanı oluşturmak istemiştir ve bu nedenle Mısır için TM'nin uluslararası meşruiyeti oldukça önemlidir. Körfez İşbirliği Teşkilatı Dışişleri Bakanları, Ürdün Dışişleri Bakanı ve Fas Dışişleri Bakanının katılımıyla Katar'ın başkenti Doha'da gerçekleştirilen zirvenin sonuç açıklamasında, "Libya'nın meşru temsilcisi olarak TM'yi tanıdıklarının" deklare edilmesi dikkate alındığında Mısır'ın bu tav-

95. "Daily Press Briefing", ABD Dışişleri Bakanlığı, 20 Mayıs 2014, <http://www.state.gov/r/pa/prs/dpb/2014/05/226365.htm>.

96. "Chronology of Events: Libya", Security Council Report, 22 Kasım 2015.

97. "Libya: His Excellency Agila Saleh Essa Gwaider, President of the House of Representatives", United Nations, <http://www.un.org/en/ga/69/meetings/gadebate/27sep/libya.shtml>.

98. "Madrid Conference Seeks end to Libya Crisis", Al Jazeera, 17 Eylül 2014.

99. "France Urges International Action in 'Terrorist Hub' Libya", France 24, 9 Ağustos 2014.

100. Emrah Kekilli, "Mısır'ın Libya Politikası ve Libya'da Ulusal Uzlaşım İmkani", ORDAF, 9 Ekim 2015.

rında yalnız olmadığı görülecektir.¹⁰¹ Libya'ya komşu ülkeler, Mısır, Cezayir, Tunus, Nijer, Çad ve Mali dışişleri bakanları Sudan'ın başkenti Darfur'da bir araya gelmiş, Dışişleri Bakanı Muhammed el-Dairi toplantıda TM'yi destekleme yönünde bir eğilim göstermiştir.¹⁰²

Yani Birleşik Arap Emirlikleri ve Suudi Arabistan'ın doğrudan destek verdiği Sisi liderliğindeki Mısır yönetimi Libya konusunda aktif bir dış politika takip etmiş, Libya'da TM üzerinden kendine bir nüfuz alanı oluşturmak istemiştir. TM yetkililerinin ve Halife Haftar'ın mutat olarak gerçekleştirdikleri Kahire ziyaretleri ve Mısırlı yetkililer ile TM yetkililerin Libya ve bölge siyasetine dair tanımlamaları arasındaki benzerlik dikkate alındığında, Libya'da Mısır'ın dış politikasının etkisi daha açık görülebilir. BAE, Suudi Arabistan, Mısır ve bu üç ülkenin içinde bulunduğu ittifaklar silsilesi TM'yi ve Halife Haftar'ı desteklemektedir. Örneğin, Halife Haftar Ürdün'e gitmiş, üst düzey bir törenle Ürdün Kralı Abdullah tarafından kabul edilmiştir.¹⁰³

Halife Haftar'a bağlı güçler sahada askeri açıdan istedikleri başarıyı elde edemeseler dahi, bölgesel ve uluslararası destek nedeniyle ülkede etkin bir aktör olarak varlığını sürdürmektedir. Ancak 2015 yılının son ayına gelindiğinde TM içinde keskin bir siyasi kırılma yaşanmış, bu noktada Mısır ve etrafındaki bölgesel ittifak, bu kırılmada bir tarafı desteklemiştir.

2015'in son ayında Libya'da DAİŞ terör örgütünün varlığına dair haberler bölgesel ve uluslararası basında daha sık yer almaya başlamıştır.¹⁰⁴ Fransa Başbakanı DAİŞ ile Suriye ve Irak'ın yanında Libya'da da mücadele edilmesi

gerektiğini ifade etmiştir.¹⁰⁵ Fransa Savunma Bakanı Jean-Yves Le Drian, DAİŞ terör örgütünün Libya sahillerinde oldukça güçlü olduğunu ve güneye doğru inerek petrol kuyularını ele geçirmeyi hedeflediklerini söylemiştir.¹⁰⁶

Belirttiğimiz üzere, Libya'daki gelişmeler küresel ve bölgesel terörün kavramsal çerçevesi içine sıkıştırılarak sorunun kaynağı üzerine yapılacak kapsamlı müzakerelerin zemini ortadan kaldırmıştır. Buna bir de radikal silahlı gruplar ve MGK etrafındaki silahlı güçlerin yer yer iç içe geçme eğilimleri eklendiğinde MGK içinde bir an önce uzlaşma hükümeti kurularak siyasi yöntemlerle mücadeleye geçilmesi görüşü ağır basmaya başlamıştır. İşte MGK içinde, BM inisiyatifine destek veren grubun en önemli argümanlarından biri bu husus olmuştur.

BM ÖNCÜLÜĞÜNDE UZLAŞI GÖRÜŞMELERİ

Önceki bölümlerde ifade ettiğimiz süreçler çerçevesinde Libya'da çatışan tarafların BM öncülüğünde başladığı diyalog görüşmeleri sonucunda, BM heyeti geçtiğimiz Ekim ayında nihai taslağı hazırlayarak, bu taslak çerçevesinde oluşturulacak hükümeti açıklamıştır.¹⁰⁷ Yukarıda ifade ettiğimiz üzere; TM içinde, Leon'un barış görüşmelerinden rahatsız olan kesimler, TM'nin meşru temsil hakkına vurgu yaparak ancak seçilmiş bir hükümete görevi devredeceklerini ifade etmişlerdir. Libya ordusunun, yani Halife Haftar'ın tartışma konusu yapılamayacağını dile getirmişlerdir.¹⁰⁸ TM'den son yapılan açıklamada, TM'nin Leon'un taslağını imzalamayacağı

101. "Neşretu Nasse'l Beyani'l Hitami Li'l Kımmeti Duveli Meclisi Teavüni'l Halici el-35 bi'd Doha", *El-Yevmu's Sabi*, 9 Aralık 2014.

102. "İctimau li'l Düveli'l Civar Libya Fi'l Hortum", *Sky News Arabiya*, 4 Aralık 2014.

103. "Jordan: Help for Haftar's Army", *El-Arabi'l Cedide*, 13 Nisan 2015.

104. "Şaiat an-Vusuli Zaimu DAİŞ ila-Sir", *Şarku'l Evsat*, 10 Aralık 2015.

105. "Fransa: DAİŞ Aduvvuna ve Seneshakuha fi-Suriye ve'l Irak ve Gaden fi-Libya", *Şarku'l Evsat*, 11 Aralık 2015.

106. "Vezi'ud Difau'l Fransi: Tanzimu DAEİŞ Bedee Yetevaggal Dahili's Sahili'l Libi", *Şarku'l Evsat*, 14 Aralık 2015.

107. "El-Umemi'l Muttehida Tu'lin Esm'a'dai Hükümeti'l Vifaki'l Libi", *Şarku'l Evsat*, 9 Ekim 2015.

108. "Müsteşaru Reisu'l Parlemeni'l Libi: Len Nusellimü's Sulat İlla Li'l Cismi'l Muntehab ve'l Ceysü Hattun Ahmar", *Şarku'l Evsat*, 2 Ekim 2015.

belirtmiştir.¹⁰⁹ Her iki tarafın da kontrolündeki çeşitli kentlerde BM'nin tasarısına karşı gösteriler yapılmıştır.¹¹⁰ MGK içinde Leon'un önerisine ilişkin görüş ayrılıkları olduğu yönünde bilgiler basına yansımıştır.¹¹¹ Takip eden süreçte TM ve MGK içinde BM inisiyatifine karşı olan taraflar yeni bir ittifak zemini arayacak, bu vesile ile Libya siyaseti farklı bir yöne evrilecektir.

Leon'un sunduğu çözüm önerisi taraflarca kabul edilmeyince, görev süresi de dolduğu için yerine Alman asıllı diplomat Martin Kobler temsilci olarak atanmıştır.¹¹² Ancak Leon'un barış görüşmelerine liderlik ettiği sırada Birleşik Arap Emirlikleri (BAE) ile BAE Diplomasi Akademisi'nin başına geçmek için görüşmeler yaptığı haberleri Libya'da derin bir sarsıntıya neden olmuştur. MGK Başkanı Sehmeyn, BAE'nin Libya'da yaşanan sorunda doğrudan taraf olduğunu, o nedenle bağımsız ve tarafsız olması gereken Leon'un bu tür bir ilişki içerisinde olmasının kabul edilemeyeceğini ifade eden bir mektup yazarak BM Genel Sekreteri Ban Ki Mun'a göndermiştir.¹¹³ Kobler görevi devraldıktan sonra çatışan taraflar 11-12 Aralık tarihlerinde Tunus'ta bir araya gelmiştir. BM'den yapılan açıklamada çözüm taslağının tekrar tartışmaya açılmayacağı, Libya'da bir an önce istikrarın temin edilmesi için tarafların mevcut taslağı imzalaması gerektiği ifade edilmiştir.¹¹⁴

Bu noktada uluslararası güçlerin yetkililerinden Libya'da artan terörün bölgede istikrarı tehdit ettiği, bu nedenle Libya'da bir an önce çalışılabilir bir hükümetin kurul-

ması gerektiği yönünde açıklamalar gelmeye başlamıştır.¹¹⁵

Aralık ayının 13'ünde Roma'da gerçekleştirilen ve aralarında ABD ve Türkiye dışişleri bakanlarının da bulunduğu 16 ülkenin üst düzey diplomatların yer aldığı Libya konulu konferans¹¹⁶ bir açıdan aşağıda tartışılacak olan BM heyetinin hazırladığı taslağın katılımcı ülkeler tarafından onaylanması anlamı taşımıştır. Ancak yukarıda belirtildiği üzere Tunus'ta başlatılan Libya inisiyatifi aslında TM ve MGK içinde BM heyetinin çözümüne yönelik bir huzursuzluğu ifade etmekteydi. Çünkü TM ve MGK içinde bazı kesimler BM taslağının iki parlamentoyu da etkisiz kıldığını, bütün yetkinin BM tarafından belirlenen Uzlaş Hükümetinde olduğunu ve bu hükümetin ise iki Meclis tarafından da denetlenemeyeceğini düşünmekteydi. Aşağıda daha ayrıntılı olarak ele alacak olan çözüm taslağında TM'nin 120 vekilin oyu ile Ulusal Uzlaş Hükümetini görevden alabileceği yönündeki maddenin, 120 vekilin bir araya gelmesinin reel olarak mümkün olmayacağı için hükümsüz olduğu düşünülmekteydi. O nedenle TM Başkanı Salih Ukeyla'nın danışmanı İsa Abdulmecid'in "Libya terörle mücadelede uluslararası desteğe ihtiyaç duymaktadır yoksa bir vesayet hükümetine ihtiyacı yoktur" cümlesi bu gerçeğe işaret etmektedir.¹¹⁷ Diğer taraftan daha önce ifade edildiği üzere TM Başkanı Salih ve MGK Başkanı Sehmeyn Malta'da, BM inisiyatifinin dışında bir araya gelmiştir. TM Sözcüsü

109. "Libyan Government Rejects UN PowerSharing Proposal", AP, 19 Ekim 2015.

110. "İstimirar'u'l İhticacat bi-Libya Zıddi Hukumeti't Tefavuk", Al Jazeera, 19 Ekim 2015.

111. "Hizbu'l İhvan Yaterifu bi-Inkisami A'daihi Fi-Palemani Trablus", *Şarku'l Evsat*, 31 Ekim 2015.

112. "Almani Martin Kubler Meb'usu Umemi Cedid li'l Libya", *Şarku'l Evsat*, 17 Kasım 2015.

113. "Meb'usu'l Umemi'l Muttehide Yugadir Mansıbehu bi-Fadiha Siyasiye: Parlemanu Trablus Yutalib bi-Tavzihat", *Şarku'l Evsat*, 6 Kasım 2015.

114. "Meb'usu'l Ümeme Yehziru an-Tevasul İntişari'l Cemaati'l İrhabiyye fi-Libya", *Şarku'l Evsat*, 12 Aralık 2015.

115. "İlanu Takdimu'd Da'm Hukumi Li'l Ceyşi'l Libi fi-Muvaceheti'l Mutatarrifin", *Şarku'l Evsat*, 27 Kasım 2015; ayrıca bkz. "Parlemanu Trablus Yatemidu Hukumete Cedide ve İtalya Tesdadif İctimaen Düveliyyen Li'l Halli'l-Ezme", *Şarku'l Evsat*, 2 Aralık 2015; ayrıca bkz. "Hubera Yehzirun an-Tenami Hatr Tanzimi DAİŞ fi-Afrika", *Şarku'l Evsat*, 10 Aralık 2015.

Bu noktada Ulusal Uzlaş Hükümetinin ilan edilmesinden hemen sonra DAİŞ ile mücadele için Libya'ya uluslararası müdahale konusu gündeme gelmiştir. Bkz. "İtticah Düveli li-Kasfi Tanzimat İrhabiyye...Meclisü'l Emn Yatezimu Da'm Hukumete's Serrac", *Şarku'l Evsat*, 21 Kasım 2015.

116. "Foreign Ministers in Rome Push for Libya Unity Deal", Al Jazeera, 14 Aralık 2015.

117. "Müsteşaru Reisi'l Parlemanı'l Libi: Nehtacu ile Da'mi Düveli li-Muharebeti'l İrhab, Leyse Hukumete Vesaya", *Şarku'l Evsat*, 16 Aralık 2015.

Ebu Haşim'in, Salih'in Malta'da Ebu Sehmeyn ile gerçekleştirdiği görüşmelere yönelik eleştirileri TM içindeki BM taslağı ile ilgili derin kırılmayı açık bir şekilde ifade etmektedir.

Malta görüşmesi sonrasında iki parlamentonun başkanları BM heyeti gözetiminde hazırlanan çözüm taslağını reddederek, Libyalıların kendi sorunlarını kendileri halledebileceklerini ifade etmişlerdir.¹¹⁸ Her iki lider de Malta dönüşü Libya'da yaptıkları açıklamalarda BM heyeti gözetiminde Fas'ta gerçekleştirilecek görüşme için kimseyi yetkili kılmadıklarını, herhangi bir şekilde anlaşma imzalayan kişilerin iki parlamentoyu da temsil etmediklerini dile getirmiştir.¹¹⁹ Salih'in BM inisiyatifine karşı tutumu üzerine Halife Haftar ile ittifakın yollarını arayan BM Özel Temsilcisi Haftar ile bir araya gelmiştir. Ancak Haftar'ın görüşmenin hemen ardından Libya'da terörle mücadelenin öncelik olduğu, bu noktada Rusya'nın oldukça etkin bir savaş yürüttüğü, bu nedenle Rusya ile iş birliği yapmaya hazır olduğu yönündeki açıklaması, Kobler-Haftar görüşmesinin istenilen neticeyi vermediğini göstermiştir.¹²⁰

Bu tartışmalı ortamda MGK Heyet Başkanı Salah Mahzum ve TM Heyeti Başkanı Muhammed Şuayb, Fas'ta BM heyetinin hazırladığı çözüm taslağını imzalamıştır.¹²¹ Başta Mısır olmak üzere en başından beri TM'yi destekleyen bölgesel ve uluslararası güçler anlaşmayı olumlu karşılamış ve tebrik etmiştir.¹²² Mısır, Suudi Arabistan ve BAE'nin anlaşmayı destekleyen tavır, bu ülkelerin TM içinde BM inisiyatifi yanlısı grubu ve Serrac hükümetini desteklediğini açık-

ça göstermiştir. Ayrıca Fas'ta anlaşmayı imzalayan heyetin Libya'dan önce Kahire'ye gitmesi, Mısır'ın anlaşmanın imzalanmasındaki etkisi şeklinde yorumlanmıştır.¹²³ Yani Mısır, geçmiş dönemde birlikte hareket ettiği bazı kesimlerle ilişkisine mesafe koymuştur.

Bu bağlamda TM içinde Mısır'ın ve Libya konusundaki bölgesel müttefiklerinin desteğini kaybeden grup, Libya içinde MGK ile ittifak arayışlarına girmiştir. Bu arayışın ilk yansıması Tunus görüşmeleri olmuştur. Malta görüşmeleri ise Tunus görüşmelerinin olumlu netice verdiğini göstermiştir. Bu bağlamda MGK'nın atadığı hükümet Rusya'ya bir ziyaret gerçekleştirmiş, ziyaret sonrasında BM heyetinin dayatmalarının Libya halkı tarafından kabul edilmeyeceğini söylemiştir.¹²⁴ Yani hükümet Malta görüşmeleri sonunda ortaya çıkan ittifakın yanında yer aldığını ifade etmiş, Rusya'daki görüşmeler ise bu ittifakın uluslararası destek arayışları olarak yorumlanmıştır. Haftar'ın da Rusya ile işbirliği yönündeki açıklamaları dikkate alındığında, BM inisiyatifi karşısında yeni oluşan ittifakın ana hatları belirginleşmeye başlamıştır.

Aşağıdaki başlıklarda Leon'un hazırladığı ve Libyalı tarafların, bütün eleştirilere rağmen imzaladığı çözüm taslağının ortaya koyduğu siyasi yapıyı ele alarak taslağın tartışmaya açık taraflarına işaret edeceğiz.¹²⁵

Temel İlkeler

Leon öncülünde başlatılan müzakerelerin ana muhatapları MGK ve TM olmakla birlikte görüşmelere, Libya'yı devrimden sonra MGK'nın belirlediği seçimlere kadar yöneten Ulusal Geçiş Konseyi üyelerinden bazıları, öne çıkan silahlı grupların temsilcileri, yerel meclisler ve siyasi partilerin temsilcileri katılmıştır. Müzakerelerin,

118. "Reisa Parlemani Libya Yerfudan İttifaka Selam Ter'ahu Um-meme'l Mütehid", *El-Arabi'l Cedide*, 16 Aralık 2015.

119. "Etrafu Libiyye Tesdeiddu li'l İbrami İttifaki'l-Suheyrat Vasata İtiradat Meclisi'n Nüvvab ve Parlemani Trablus", *Şarku'l Evsat*, 17 Kasım 2015.

120. "Haftar: Müsteiddun li't Teamül Maa Rusya Fi Muharebeti'l İrhab", *el Âlem*, 17 Aralık 2015.

121. "Rival Libyan Factions Sign UN-Backed Peace Deal", *Al Jazeera*, 17 Aralık 2015.

122. "Terhib Arabi ve İşadetu Avrubiyye bi't Tevki ale'l İttifaki'l Siyasi fi-Libya", *Şarku'l Evsat*, 17 Kasım 2015.

123. "Vefdu Libi Refiu Yesilu ile'l Kahire Bade Müşareketihi Fi't Tevki ala-İttifaki'l Suheyrat", *el Yemü's Sabiu*, 19 Aralık 2015.

124. "Tripoli 'Premier' Discusses Libya Situation with Russia FM", *AFP*, 23 Aralık 2015.

125. Bu bölümün yazılışında tarafımıza ulaşmış BM'nin 7. çözüm taslağı kullanılmıştır.

“Libya halkının demokratik haklarının garanti altına alınması, yönetim ve denetimin ayrıldığı, ikisi arasındaki dengenin sağlandığı Ulusal Uzlaşma Hükümetinin kurulması, Libya yargısının bağımsızlığına saygı duyulması” yönünde temel hedefleri olduğu ifade edilmiştir.

Taslağın ilk maddesinde Libya’nın ulusal bütünlüğünün, egemenliğinin ve bağımsızlığının korunması için Libya’nın içişlerine her türlü müdahalenin reddedilmesi gerektiği vurgulanmıştır. Ancak görüşmeler sırasında BM heyetinin ve Özel Temsilci Leon’un Mısır’a gerçekleştirdiği ziyaretler dikkate alındığında Libya’daki yaşanan sürecin bölgesel dengeler ile ne kadar iç içe geçtiği görülmüştür.¹²⁶

BM öncülüğünde başlayan diyalog görüşmelerinde ortaya çıkan taslağın ilk maddesinde Libya’nın ulusal bütünlüğünün, egemenliğinin ve bağımsızlığının korunması için Libya’nın içişlerine her türlü müdahalenin reddedilmesi gerektiği vurgulanmıştır.

Taslağın ikinci maddesi yönetimin barışçıl yöntemlerle el değiştirmesi gerektiğini belirtirken, MGK’ya karşı darbe girişimi gerçekleştiren ve TM’ye karşı bir askeri meclis oluşturma girişimlerinde bulunan Halife Haftar’ın¹²⁷ durumunun açık bir şekilde ele alınmaması MGK içinde huzursuzluğa neden olmuştur. Diğer taraftan, TM içinde Halife Haftar’ı kırmızı çizgi¹²⁸ olarak ifade eden tarafların tutumu dikkate alındığında taslağın aslında sorunun tıkanıdığı noktada sessiz kalmış olduğu ifade edilebilir.

126. “İstimraru’l İhticacat bi-Libya Zıddi Hukümeti’ Tevafuk”, Al Jazeera, 19 Ekim 2015.

127. “Da’vatu Li-İnşa Meclisü Askeribi-Kiyadeti Haftar, El-Sini Yeteraca’u an-İstikaletihi’l Mütelfeze”, *Şarku’l Avsat*, 13 Ağustos 2015.

128. “Müsteşaru Reisu’l Parlemani’l Libi: Len Nusellimü’s Sulta İlla Li’l Cismi’l Muntehab ve’l Ceyşü Hattun Ahmar”, *Şarku’l Avsat*, 2 Ekim 2015.

Yedinci maddede yargının bağımsızlığı, şeffaflığı ve tarafsızlığına riayet edilmesi gerektiğine vurgu yapılırken, TM’nin yargı kararı ile iptal edildiği bir düzlemde yargı kararlarının yaptırımını hakkında zihinlerde oluşan şüpheler görüşmelere katılan gözlemciler tarafından açıkça dile getirilmiştir.¹²⁹

On üçüncü madde, şiddet kullanma hakkının sadece devlete ait olduğunu ifade ederken, milis birliklerinin durumunun açıkça ele alınmaması, iki Genelkurmay Başkanlığı ve iki ordunun olduğu ve sivil halkın elinde çok sayıda silah bulunduğu ülkede, merkezi otoritenin nasıl tayin edileceği konuları akla soru işaretleri getirmiştir.

On altıncı maddede, ordu ve diğer güvenlik birimlerinin devlete bağlı olduğu vurgulanarak, ordunun anayasal sisteme müdahale edemeyeceği ve mensuplarının siyasetle uğraşamayacağı kaydedilmiştir. Ancak burada kastedilen ordunun hangi ordu olduğu tam olarak açıklığa kavuşturulmamıştır. Çünkü uluslararası basında İslamcı milisler¹³⁰ olarak ifade edilen Misrata öncülüğündeki askeri birlikler en başından beri hiyerarşik olarak Libya ordusuna bağlı bulunmaktadır. Halife Haftar liderliğindeki birliklerin Libya ordusu olarak nitelenmesi ise ayrı bir tartışma konusudur. Çünkü bir taraftan MGK’nın tayin ettiği Genelkurmay Başkanı Trablus’ta görevine devam etmektedir, diğer taraftan ise Haftar’ın komuta ettiği ordu, milis birliklerinden ve kabile güçlerinden destek almaktadır.

On yedinci maddede, ordu ve polis teşkilatları gibi güvenlik birimlerinin ülke savunmasında ve vatandaşların korunmasında daha etkin rol alması gerektiği belirtilmektedir.

On dokuzuncu maddede, silahlı oluşumların yerleşim birimleri ve askeri karargahlardan çıkartılması gerektiği ifade edilmektedir. Ancak Libya’da milis birliklerin siyasi arenanın kendilerine güvence verdiği bir istikrar ortamı oluşma-

129. Bu bölümde katılımcılara ait nakledilen görüşler, isminin zikredilmesini istemeyen Libya’lı siyasetçilerle yazarın yaptığı görüşmelere dayanmaktadır.

130. “Libya Islamist Militias ‘Seize Tripoli Airport’”, *The Telegraph*, 23 Ağustos 2014.

dan buldukları kentleri terk etmesi mümkün görünmemektedir. Çünkü MGK, büyük bir katılımı iş başına gelmesine ve ilk bir buçuk yıl Libya'daki bütün tarafların MGK üzerinde ittifak etmesine rağmen, silahları toplayıp milis birliklerini dağıtamamıştır. Bu nedenle on dokuzuncu maddenin hayata geçirilmesi için ciddi garantilere ihtiyaç duyulmaktadır.

Ulusal Uzlaş Hükümeti

BM heyetinin taraflarla görüşerek hazırladığı taslağa göre teşkil edilecek "Ulusal Uzlaş Hükümetinin" başbakan, iki başbakan yardımcısı ve bakanlar kurulundan oluşması, merkez binasının Trablus'ta olması ancak istediği kentte toplanabileceği öngörülmektedir. Ayrıca başbakan, iki başbakan yardımcısı ve iki bakan müteşekkil bir başbakanlık meclisinin oluşturulacağı belirtilmektedir. Hükümetin görev süresinin bir yıl olması öngörülmekte, eğer Anayasa bir yıl içinde hazırlanamaz ise hükümetin görev süresinin bir yıl daha uzayacağı ancak iki yıl içinde Anayasa hazırlanmasa dahi görev süresinin biteceği ifade edilmektedir. Buna göre; hükümetin herhangi bir kentte toplanabileceğinin belirtilmesinin devlet kurumlarının merkeziliğinin zedelenmesine neden olabileceği kaydedilmektedir. Ayrıca, kentlerin birçoğunun yaşanan çatışmada taraf olması nedeniyle, hükümetin kent değiştirmesinin çatışmanın tarafı olması sonucunu verebileceği yönünde kaygılar bulunmaktadır. Bu ise müzakerelerin ruhuna ve hedeflerine oldukça zıt bir sonuç olacaktır.

Temsilciler Meclisinin, 50 vekilin talebi ile hükümetten güvenoyunun çekilmesini gündeme getirebileceği, 120 vekilin oyu ile de hükümetten güvenoyunun çekilebileceği ifade edilmiştir. Bu noktada Devlet Meclisi (DM-MGK) ile istişare edileceği kaydedilmiştir. Ancak TM içinde BM inisiyatifine karşı tavır alan taraflar, bu maddenin hükümsüz olduğunu ifade etmiştir. Çünkü TM'nin 120 vekil ile bir araya gelerek bir karar üzerinde oy birliğine

varmalarının mümkün olmadığı belirtilmiştir. Uzlaş Hükümeti kabinesinin BM heyeti tarafından oluşturulduğu düşüldüğünde, TM ve MGK'nın etkisiz hale getirilerek Libya yönetiminin bir "vesayet hükümetine" teslim edilmek istendiği dillendirilmiştir.

Gelecek bölümlerde TM ve DM'nin taslağa göre durumunu ele aldığımızda hükümetin tayin ve azil yetkisini elinde bulunduran meclislerin yetkileri daha iyi anlaşılacaktır. Başbakan yardımcılarında birinin koltuğu herhangi bir nedenden dolayı boş kalırsa, TM'nin, DM ile koordineli bir şekilde yerine yenisini atayacağı belirtilmiştir. Anlaşmanın imzalanmasından sonra 20 gün içinde başbakanın, askeri ve güvenlik bürokrasisi gibi önemli kurumların başında bulunanların durumuna ilişkin karar alacağı dile getirilmiştir. Eğer 20 gün içinde karar alınmaz ise bu makamda bulunanların görevinin sona ermiş olacağı ve 30 gün içinde yerine yenilerinin belirleneceği kaydedilmiştir.

Hükümet, Bakanlar Kurulu, Temsilciler Meclisi, Devlet Meclisi, Savunma Meclisi ve Ulusal Güvenlik Meclisi üyelerinin katılımı ile bir kurul oluşturulacağı ve bu kurulun en geç üç ay içinde Genelkurmay Başkanının yetkilerini belirleyeceği söylenmiştir. Yani "Ulusal Uzlaş Hükümeti" 20 gün içinde Halife Haftar'ın görevinin devam ettiği yönünde karar almaz ise, Halife Haftar'ın Genelkurmay Başkanlığı düşmüş olacak ve 30 gün içinde de yerine yenisini atanacaktır. Bu madde TM içindeki Haftar yanlılarını en fazla rahatsız eden madde olmuştur. Yukarıda belirttiğimiz üzere "Libya ordusu kırmızı çizgimizdir" yönündeki açıklamalar bu bağlamda hayat bulmuştur.

Diğer taraftan Genelkurmay Başkanı kim olursa olsun Haftar ve Misrata üzerinden şekillenen silahlı ittifaklar silsilesine, "Ulusal Uzlaş Hükümetinin" aldığı kararların son verip veremeyeceği de ayrı bir tartışma konusudur. Çünkü Libya'da var olan kriz bir toplumsal uzlaş krizidir ve muhataplarının birbiri ile yüz yüze görüşmeden oluşturulmuş bir taslak bu sorunu

ne derece çözebilir, üzerinde düşünülmesi gereken bir konudur. Çünkü Fas'ta devam eden görüşmelerde taraflar ayrı salonlarda oturmuş, BM heyetleri gruplar arasında mekik dokuyarak burada ele aldığımız metni oluşturmuştur.

Temsilciler Meclisi

Görüşmelerin en kritik konularından biri TM ve MGK arasında görev dağılımının nasıl olacağıdır. Ortaya çıkan nihai taslakta TM açık bir biçimde Libya'nın en yetkili yasama merci olarak nitelenmektedir. Yasama yetkisinin TM'ye ait olduğu, geçiş süresi boyunca hükümete güvenoyu verme ve hükümetten güvenoyu çekme yetkisine sahip olduğu ve yürütme organını denetleyeceği belirtilmiştir. TM'nin Devlet Meclisi ile istişare ederek, Merkez Bankası, Danıştay, Sayıştay, Yargıtay, Yüksek Seçim Kurulu ve Başsavcılık gibi kurumların başkanlarını, anlaşmanın imzalanmasını müteakip 30 gün içerisinde belirleyeceği kaydedilmiştir. Protestocu vekillerden isteyenlerin katılımı ile TM'nin "Meclis için geçici toplantı binasının belirlenmesi, Meclis iç tüzüğüne gözden geçirilmesi, Meclis kurullarının oluşturulması, Meclisin çıkarttığı karar ve yasaların gözden geçirilmesi" gibi konuları görüşmek için toplanacağı ifade edilmiştir. Bu süreçte hazırlanacak Libya Anayasasına göre, gerçekleştirilecek seçimlerden sonra faaliyet gösterecek olan Meclis iş başına gelinceye kadar TM'nin göreve devam edeceği zikredilmiştir.

TM açısından en önemli noktalardan biri de Meclisin göreve nerede devam edeceği konusudur. Ulusal Uzlaşma Hükümetinin ana karargahı Trablus olmakla birlikte istediği kentte toplanacağı belirtilmiştir. Fakat TM'nin nerede toplanacağı konusuna hiç değinilmemiş olması tarafların zihninde soru işaretlerine neden olmuştur. Çünkü TM'nin yasama ve denetleme meclisi olarak göreve Tobruk'ta, Uzlaşma Hükümetinin ise Trablus'ta devam etmesi ciddi bir koordinasyon sorunu doğuracağı gibi, Uzlaşma Hükümetinin Trablus'ta göreve başlamasından sonra Tobruk'ta

göreve devam etmek istemesi MGK etrafındaki ittifak üzerinde ciddi bir huzursuzluğa neden olabilir. Ayrıca Uzlaşma Hükümetinin Trablus'ta toplanarak Halife Haftar'ı tekrar atamaması durumunda, Tobruk'ta var olan Meclis ile Haftar'ın ilişkileri nasıl bir hal alacaktır?

Son olarak, taslak metinde bu konu açıklığa kavuşturulmadığı için TM'nin Meclis binasına taşınmak için bir toplantı yapmak istemesi durumunda Haftar ve ona bağlı birliklerin TM üzerinde baskı kurup kurmayacağı soru işaretlerine neden olan bir diğer konudur.

Devlet Meclisi

BM taslağında MGK'nın ismi değiştirilerek "Devlet İstişare Meclisi" adı verilmiştir. Bu Meclisin kanunlara ilişkin olarak görüş beyan edeceği, TM'nin bu kanunları kabul ya da reddedebileceği, hükümete istişare babında görüşler sunabileceği kaydedilmiştir. Ana binası Trablus'ta olmak kaydıyla herhangi bir şehirde toplanabileceği, Ulusal Uzlaşma Hükümetinin görev süresinin bitmesiyle İstişare Meclisinin görev süresinin de biteceği belirtilmiştir. 145 kişiden oluşacağı, bunlardan 134'ünün hali hazırda toplanmakta olan üyelerden, 11'inin ise seçim listelerine göre belirleneceği ifade edilmiştir. "Libya siyasi uzlaşma süreci, Libya ulusal birliğinin muhafazası, Libya toplumunu bir arada tutan temel öğelerin korunması, kalkınma için toplumsal ve ekonomik projeler geliştirmek, toplumsal barışı desteklemek" gibi konularda etkin rol alması öngörülmüştür.

Aslında kendisine verilen isme de uygun bir şekilde İstişare Meclisi, TM ve Ulusal Uzlaşma Hükümeti için bir istişare merci makamındadır, aldığı kararlar ancak TM ve hükümetin kabulü ile hayata geçebilir. Buna rağmen MGK içinde her ne kadar çatlaklar olsa da genel eğilim taslağı kabul etmek yönünde olmuştur. Yukarıda ifade ettiğimiz gelişmeler çerçevesinde MGK taslağına dair nihai kararını açıklamamış olmakla birlikte, Leon'a yönelik eleştiriler MGK içinde taslağı daha tartışılabilir hale getirmiştir.

Karşılık Güven ve Güvenlik Tedbirleri

Libya'da mutlak çözüme giden yolda çatışmasızlık oluşturulması için öncelikle kuşatma altında herhangi bir bölge kalmaması gerektiği belirtilmiştir. Ulusal Uzlaşı Hükümetinin, bütün Libya üzerinde egemenlik haklarına sahip olduğu, bütün havaalanları, limanlar ve yaşam alanlarının Uzlaşı Hükümetinin kontrolünde olacağı kaydedilmiştir. Muvazzaf subay ve erbaşlardan oluşan Libya ordusunun, dış tehditler karşısında Libya'nın savunulması ve ulusal birliğinin muhafazası işlevini göreceği, anayasal düzene saldırıları engelleme, gerektiğinde sistemi ve kamu güvenliğini tesis etmekle yükümlü olduğu ifade edilmiştir. Ulusal Uzlaşı Hükümetinin, silahlı organizasyonların kentlerden çekilmesi, silahların toplanması ve ülkedeki teröristlerle mücadele edilmesi gibi yükümlülüklerinin olduğu söylenmiştir.

Hükümetin, Temsilciler Meclisi ve Devlet Meclisi ile istişare ederek, "Geçici Güvenlik Tedbirlerinin Uygulanması Gözetleme Kurulu" oluşturacağı, bu kurulun da alt kurullarını teşekkül ettireceği dile getirilmiştir. Bu kurulun, atışkesin sağlanmasına ve silahlı organizasyonların şehirlerden çekilmesine ilişkin alınan önlemler ve atılan adımlarla ilgili olarak hükümete bilgi vereceği belirtilmiştir. Silahlı organizasyonların başta Trablus olmak üzere bütün kentlerden çekileceği, 30 gün içinde varılan mutabakat sonucu şehir dışında belirlenen bölgelere dağıtılacağı kaydedilmiştir. Şehir dışına çekilen silahlı organizasyonlardan boşalan yerlere, Ulusal Uzlaşı Hükümetinin aldığı kararlar çerçevesinde ordu birliklerinin nakledileceği ifade edilmiştir. Hükümetin, 60 gün içinde bir yol haritası çıkartarak, ordu ve güvenlik birimleri ile birlikte, yerel meclisler ve silahlı organizasyonlarla koordineli bir şekilde küçük, orta ve ağır ölçekli bütün silahları toplayacağı söylenmiştir.

Buradaki en temel sorun "Libya ordusu" nun hangi ordu olduğu ve Ulusal Uzlaşı Hükümetinin bu soruya vereceği cevabın kabul görüp görmeyeceğidir. Çünkü uluslararası kabuller doğrul-

tusunda Libya'nın meşru otoritesi TM olduğuna göre, onun tayin ettiği Halife Haftar'a bağlı birlikler de Libya ordusu konumundadır; Haftar da kendisini böyle tanımlamaktadır. Haftar yeniden Genelkurmay Başkanı tayin edilmese dahi, onun etrafında oluşan blokun kabul edeceği yeni bir Genelkurmay Başkanı adayının kabul edilip edilmeyeceği tartışılması gereken sorunlardandır.

Bunun yanında bu taslakta kaydedilen silahlı oluşumlar kimlerdir; örneğin Mısırata Kartalları Tugayı bir ordu birliği midir, yoksa silahlı bir organizasyon mudur? Ya da Suk-u Cuma ve Tajura gibi bölgelerdeki silahlı gruplar hangi statüdedir ve eğer Trablus'tan çıkartılacaklarsa onların yerine hangi ordu birlikleri konuşlandırılacaktır? Bütün bu sorular, Libya'da krizin neden hala çözülemediğinin, BM heyetinin hazırladığı taslağın Fas'ta imzalanmasına rağmen neden MGK ve TM tarafından kabul görmediğinin nedenine işaret etmektedir.

SONUÇ

Libya'da çatışan taraflar arasında Ulusal Uzlaşı Hükümeti oluşturulması yönünde bir mutabakat sağlanarak, BM heyetinin bir yıla yakın bir süre çaba sarf ederek ortaya çıkardığı çözüm taslağı Fas'ın Suheyraat kentinde TM ve MGK temsilcileri tarafından imzalanmıştır. Ancak bu durum çatışmayı çözmediği gibi Libya'daki siyasi krizin farklı bir yöne evrilmesine neden olmuştur. Çünkü TM ve MGK başkanları BM inisiyatif ile oluşturulan hükümeti kabul etmediklerini ilan etmişlerdir. Müzakere süreci boyunca MGK ve TM içerisinde oluşan gruplaşmalar, BM inisiyatif karşılığı üzerinden yeni ittifakların oluşması neticesini vermiştir.

Fas'ta TM ve MGK temsilcileri tarafından imzalanan taslağın ne gibi belirsizlikler içerdiğini analizin son bölümünde tartıştık. Buna rağmen, çözüm taslağının ana muhatapları belli olduğu için, taslak çerçevesinde Libya'da geçiş sürecini yönetecek bir siyasal yapı ortaya konulabilmiştir. Ancak gelinen noktada geçiş sürecini

yönetecek siyasi yapının dayandığı iki temel güç odağının başkanları, BM inisiyatifini reddederek imzalanan anlaşmanın içinde hayat bulacağı siyasi yapıyı tartışmalı hale getirmiştir. Bu durumda BM inisiyatifi ile oluşturulan hükümetin nasıl bir siyasi yapı üzerine oturacağı ve Libya'da çatışan aktörleri ne kadar yönetebileceği hakkındaki belirsizlik devam etmektedir.

Belirtildiği üzere gerek MGK gerekse TM sahada silahlı karşılığı olan derin ittifaklar silsilesi içinde anlam kazanmış rakip meşruiyet iddialarını temsil etmiştir. Taraflarının belli olduğu bir siyasi yapıda dahi uygulanabilirliğine dair ciddi soru işaretleri olan çözüm taslağının üzerine oturan Ulusal Uzlaş Hükümeti, yeni bir kırılma ile farklı bir yöne evrilen siyaseti nasıl yönetebileceği TM ve MGK etrafında oluşan ittifak içindeki alt aktörlerin önümüzdeki dönemde takınacakları tavır ile açıklamak mümkün olacaktır.

Bu noktada, Sehmeyn'in MGK, Salih'in ise TM içerisindeki etkinliği ve belirleyiciliği tam olarak netleşmemiştir. Fa'staki anlaşmanın her iki Meclisin temsilcileri tarafından imzalandığını düşündüğümüzde iki liderin Meclislerini bütünüyle kontrol edemediği oldukça açıktır. Ayrıca, BM inisiyatifini imzalayan ve ona karşı çıkan tarafların siyaseti yönlendirme gücü, sahayı kontrol etmeleri ile koşut bir nitelik göstermektedir. MGK etrafında toplanan silahlı güçlerin en öne çıkan aktörü olarak Misratalı güçlerin tavrı oldukça hayati bir öneme sahiptir. Bu noktada Misratalı güçler, eğer BM inisiyatifinden yana tavır alırsa MGK Başkanı Sehmeyn ve MGK içinde onu destekleyen gruplar sahayı kontrol etme noktasında oldukça zayıflayacaklardır.

TM'nin dayandığı en önemli silahlı güç olan Halife Haftar ve ona bağlı birlikler açık bir şekilde BM inisiyatifine karşı tavır almıştır. Bu nedenle TM Başkanı Salih, saha desteği konusunda daha avantajlı görünmektedir. Bu durumda Halife Haftar ve ona bağlı birlikler ile bir yıldır sahada mücadele eden Misratalı güçler ve onun etrafında oluşan silahlı güçlerin Haftar ile yeni bir ittifaka girişmeleri ne kadar mümkün olacaktır? Yani aslında TM ve

MGK başkanlarının, Malta'da ilan ettikleri ittifakı sahada ne kadar geçerli kılacakları sorusu bu ittifakın Libya siyasetini nasıl yönlendirebileceği sorusunun da cevabı niteliğini taşımaktadır.

BM inisiyatifi ile oluşacak hükümetin bir siyasi yapı üzerine oturması ve sahayı kontrol etmesi gerekmektedir. Hükümetin üzerine oturacağı siyasi yapının niteliğini açıklayan çözüm taslağının açmazlarını bir yana bırakacak olursak, bu yapının üzerine oturduğu iki Meclisin içinde BM inisiyatifi ne denli destek bulacaktır? Yani MGK ve TM içerisinde BM inisiyatifine ve Ulusal Uzlaş Hükümetine destek veren grup ne kadar güçlüdür? Müslüman Kardeşlere yakınlığı ile bilinen AİP, parti içi itirazlara rağmen, açık bir şekilde BM inisiyatifinden yana tavır takınmıştır. Ancak partinin önemli müttefiklerinin BM inisiyatifine karşı tavır aldıklarına dair işaretler mevcuttur.

MGK Başkanı Sehmeyn'e destek veren grup yanında Libya Müftüsü Sadık el-Gıryani ve MGK içinde ona yakın Selefi gruplar ile bu bloka yakın silahlı milis birlikler şu ana kadar BM inisiyatifine karşı bir tutum takınmaktadır. Buna rağmen, şu an için, MGK içinde BM inisiyatifini destekleyen grubun daha etkin olduğunu görmek mümkündür. Ayrıca Libya Merkez Bankası yetkililerinin BM inisiyatifini desteklediğini ima eden açıklamaları dikkate alındığında, MGK ve TM içinde BM inisiyatifine karşı çıkan tarafların ilerleyen süreçte ciddi mali sıkıntılar yaşamaması muhtemeldir. Yani Libya Merkez Bankası, Ulusal Uzlaş Hükümeti ve ona bağlı kurumlar dışındaki oluşumlara ödeneğini keserse, Ulusal Uzlaş Hükümeti dışındaki aktörler oldukça zayıflayacaktır.

Görüldüğü üzere Fa'sta imzalan çözüm taslağı birçok soruyu beraberinde getirmiştir. Bu bağlamda en iyimser tablo, gerek MGK gerek TM içindeki BM inisiyatifini destekleyen grupların çoğunluğu teşkil ederek, BM inisiyatifi karşılığı oluşan ittifakı etkisiz kılmalarıdır. Libya Merkez Bankasının, Ulusal Uzlaş Hükümetinden yana bir tavır koyması BM inisiyatifinin başarılı olması açısından belirleyici olacaktır.

DAİŞ terör örgütü tehlikesi, zayıflamış olan devlet kurumlarının yıkılmasına netice verebileceği için, ülkedeki kaosun derinleşmesi bölgesel bir kaosa neden olabilir. Bu nedenle uluslararası güçlerin Libya'da BM karşıtı aktörlere yoğun baskı yapması beklenebilir. Bu noktada Mısır'ın desteğini kaybeden Halife Haftar'ın etkisinden

kurtulan bir Libya ordusunun daha tarafsız bir yöne evrilmesi çözümü daha da mümkün kılacaktır. Bunun yanında başta Misrata olmak üzere ülkenin batısını kontrol eden silahlı grupların BM inisiyatifine destek vererek bir çatışmasızlık ortamını kabul etmeleri çözümün hayata geçebilmesi için bir hayli önemlidir.

Libya'da geniş katılımlı halk gösterileri ve silahlı milis birliklerin mücadelesi ile gerçekleşen "17 Şubat Devrimi" ile 42 yıllık Kaddafi rejimi son bulmuş, takip eden süreçte uluslararası standartları esas alarak eşitlikçi, katılımcı, demokratik bir hukuk düzeni inşa edilmek istenmiştir. Devrimden sonra yönetimi Ulusal Geçiş Konseyi devralmış, Konsey'in atadığı hükümet 7 Temmuz 2012'de gerçekleştirilen seçimlere kadar ülkeyi yönetmiştir. 7 Temmuz seçimleri ile iş başına gelen Milli Genel Kongre (MGK) ve onun atadığı hükümetler ülkeyi yönetmiş, bu süreçte MGK içinde oluşan siyasi kutuplaşmalar bürokrasi ve silahlı milisler arasında karşılık bulmuştur. Siyasi kutuplaşmalar, kendini silahlı çatışmalar şeklinde dışa vurmaya başladığında eşitlikçi, katılımcı, demokratik bir hukuk düzeni inşa çabaları bir kenara bırakılmak zorunda kalmıştır.

Uzun yıllar ABD'de ikamet eden emekli General Halife Haftar'ın 2014 yılı Şubat ayında MGK'ya karşı başlattığı darbe girişimi, aynı yılın Temmuz ayında gerçekleşen seçimlerle iş başına gelen Temsilciler Meclisi'nin desteğini almıştır. Böylece MGK içinde başlayan siyasal kutuplaşma, iki farklı parlamento etrafında örgütlenmiş rakip meşruiyet iddialarına evrilmiştir. Siyasi rekabetin silahlı çatışma üzerinden ifade edildiği ülkede istikrarın temini için Birleşmiş Milletler öncülüğünde başlatılan barış inisiyatifi her ne kadar "Ulusal Uzlaşma Hükümeti"ni sonuç verse de taraflar içinde oluşan alt çıkar grupları Uzlaşma Hükümetini reddetmiştir.

Türkçe literatürde Libya'da gerçekleşen devrime ilişkin kısıtlı sayıda çalışma olmakla birlikte, MGK sonrası ve Halife Haftar'ın darbe girişimine ilişkin fazla çalışma bulunmamaktadır. Bu analizde Halife Haftar'ın darbe girişimine giden süreçte MGK içindeki siyasal kutuplaşmalar ve bunların bürokratik ve milis kadrolarla nasıl iç içe geçtiği ele alınacaktır. Rakip bir meşruiyet merkezi olarak Temsilciler Meclisi'nin oluşumu ve Halife Haftar ile ilişkileri değerlendirilecektir. Bölgesel dengelerin Libya siyasetine etkisi ve Birleşmiş Milletler'in Libya'da çatışan tarafları uzlaştırmak için başlattığı barış süreci irdelenecektir. BM heyetinin sunduğu siyasi çözüm taslağı ayrıntılı bir şekilde tartışılarak bu taslak üzerine oturan Ulusal Uzlaşma Hükümetinin Libya siyasi dengeleri içinde neye tekabül ettiği söz konusu edilecektir.

